

JAARVERSLAG 2018



NDRLNDSE
REIS OPERA

Inhoudsopgave

1. Verslag raad van toezicht.....	3
2. Bestuursverslag.....	6
2.1 Inleiding	6
2.2 De culturele prestaties	9
De grote zaalproducties.....	9
Andere (co-)producties.....	12
Educatie.....	14
Internationale activiteiten.....	16
2.3 Samenwerking	17
Oost-Nederland.....	17
Orkesten.....	17
Theaters	18
Opera Zuid en Nationale Opera & Ballet	18
Provincie Overijssel	18
Provincie Gelderland	19
2.4 De organisatie.....	21
Governance Code Cultuur.....	21
Wet Normering Topinkomens	23
Code Culturele Diversiteit	24
Personeel & Organisatie	24
Huisvesting	25
Fondsenwerving.....	26
Marketing en communicatie	27
2.5 Financieel verslag.....	30
Het exploitatieresultaat	30
De financiële positie	31
Verantwoording eigen inkomsten	31
Gelieerde rechtspersonen.....	33
Risicoparagraaf.....	33
3. Jaarrekening.....	35
3.1 Balans per 31 december 2018 (na resultaatbestemming).....	35
3.2 Exploitatierekening	37
3.3 Grondslagen	39
3.4 Toelichting op de balans.....	44
3.5 Niet uit de balans blijvende rechten en verplichtingen.....	52
3.6 Toelichting op exploitatierekening	54
3.7 Resultaatbestemming 2018.....	58
3.8 Ondertekening.....	59
4 Overige gegevens	60
4.1 Controleverklaring Mazars Paardekooper Hoffman.....	60
Bijlagen	64
Bijlage 1. Governance Code Cultuur.....	64
Bijlage 2. Tussenrapportage regeling Kader Culturele instellingen Overijssel	69

1. Verslag raad van toezicht

“Meeslepend, ontroerend, spannend, opwindend, bloedmooi”, oordeelde Peter van der Lint (Trouw) in zijn 5-sterren recensie van Korngold's *Die tote Stadt*, dat in première ging bij de Nederlandse Reisopera op 8 december van het verslagjaar. In soortgelijke erkenning voor de inspanningen van het bedrijf, vindt de raad van toezicht niet alleen vreugde, maar voelbaar rendement voor het liefdevolle werk van de directie en alle medewerkers. Het bestaansrecht van de Nederlandse Reisopera vindt zijn kern in het begrip 'kwaliteit'. De raad constateert dat de kwaliteit van Reisopera-producties hoog en stabiel is, en dat het daarmee een steeds breder publiek aan zich weet te binden.

Advies

De raad is verheugd met het recente [advies](#) van de Raad voor Cultuur aan onze minister van OCW. Hoewel er aan de voorkant velerlei opera-schoonheid te aanschouwen is, blijft het intern een worsteling. Om de Reisopera voor te bereiden op de toekomst zijn er meer exploitatiemiddelen nodig om het bedrijf op gezonde sterkte te brengen en te houden. Er is sprake van bedrijfsmatige kwetsbaarheid waar het gaat om de interne bezettingsgraad. Er zijn te weinig middelen beschikbaar om echt te investeren in de ontwikkeling van jong talent. Bepaalde artistieke risico's zoals opdrachten aan jonge Nederlandse componisten zijn nagenoeg onmogelijk. Wij gaan ervan uit dat de minister het advies van de Raad voor Cultuur over de financiële ondersteuning voor extra middelen voor de Reisopera ter harte zal nemen, en dat rijk, provincies en gemeenten zich gezamenlijk zullen buigen over de uitdagingen. Bij een positieve uitkomst, zullen we de ingrijpende reorganisatie van 2012, waarbij het bedrijf 60% van zijn subsidie heeft moeten inleveren, als voltooid kunnen beschouwen.

Dankzij een extra subsidie van de provincie Overijssel en de Netwerkstad Twente is de Reisopera in 2018 van zijn voormalige onderkomen aan de rand van een woonwijk in de binnenstad, naar zijn nieuwe zichtlocatie in de Enschedese binnenstad verhuisd. De nieuwe ateliers van de Reisopera in de Performance Factory zijn van de hoogste kwaliteit en bieden ruimte om voor derden decors en kostuums te maken. Er is een nieuw netwerk ontstaan dankzij de nabijheid van creatieve bedrijven op het terrein. Zo zal [New Imaging](#) betrokken zijn bij de vormgeving van een productie in 2022 en gaat de Reisopera ondersteuning bieden aan jeugdtheater gezelschap, de [Theatermakerij](#).

Waar wij vorig jaar geschreven hebben over het aantrekken van een hoofdsponsor, technologiebedrijf TKH, zijn we verheugd nu te kunnen melden dat er een aantal sponsors bijgekomen is. Wij zijn uitermate blij met de jaarlijkse bijdrage van [Bank ten Cate & Cie](#).

Organisatie

De Nederlandse Reisopera kent een eenhoofdige directie. Er is een managementteam bestaand uit vijf medewerkers die allen verantwoordelijk zijn voor hun eigen afdeling. De Raad wil vooral haar waardering uitspreken voor de zakelijk manager, die promotie heeft gemaakt in de afdeling en haar taken en verantwoordelijkheden met toewijding en precisie vervult. De Raad waardeert dat de interne communicatie met korte lijnen op een hoog niveau staat en dat de organisatie soepel en flexibel functioneert.

Financiën en Commercie

De cijfers in de jaarrekening laten een positief beeld zien, ook met betrekking tot de meerjarige begroting. Onze financiële positie is stabiel. De Nederlandse Reisopera beschouwt het verkrijgen van meer eigen inkomsten als een noodzaak. In 2018 zijn een aantal waardevolle contacten gelegd met (potentiële) sponsors. Hoewel er in het verslagjaar belangrijke stappen zijn gezet, menen wij dat 2019 het jaar moet worden waarin we op basis van een goede analyse meer resultaat gaan behalen. Daarom werken we momenteel samen met de [Funding Factory](#) en zijn we voornemens over 2019 concrete resultaten te boeken.

In het verslagjaar zijn de bijdragen van de Vrienden, particuliere gevers, sponsors en fondsen bij elkaar opgeteld rond de €277.000 (waarvan €92.000 als gevolg van de samenvoeging Vrienden Reisopera).

Zaalbezetting

In lijn met de landelijke trend ziet de Reisopera een toename in bezoekersaantallen. Voorstellingen door het land zijn vaak uitverkocht. Prognoses in bezoekersaantallen zijn moeilijker te maken dan in voorgaande jaren omdat bezoekers tegenwoordig veel later een kaartje kopen. Desalniettemin is de raad tevreden dat de zalen niet alleen vol zijn bij bekende titels, maar dat ook minder bekende opera's meer dan voldoende belangstelling trekken. De merkentrouw van ons publiek geeft de Reisopera meer ruimte in zijn artistieke keuzes.

Orkesten

De kwaliteit van de begeleidende orkesten is onverminderd hoog geweest in 2018. Het Noord Nederlands Orkest, het Orkest van het Oosten en het Gelders Orkest zijn partners in ambitie en dragen enorm bij aan het succes. Dat de kosten van de orkesten gestegen zijn sinds 2012, is bekend bij het ministerie van OCW en de Raad voor Cultuur. De raad hoopt dat de beleidsmakers die over de beschikbaarheid van inzet van de orkesten gaan, op korte termijn met een oplossing komen voor dit nijpende probleem. Tot meedenken is de Reisopera altijd bereid. Wat betreft de aanstaande fusie van de twee oostelijke orkesten, heeft de Reisopera belang bij het voortzetten van de hoge uitvoeringskwaliteit. Gesprekken tussen de directies van Nederlandse Reisopera en beide orkesten zijn frequent en verlopen positief.

Vriendenvereniging

In 2018 heeft de aparte 'Vereniging Vrienden' zichzelf opgeheven en is het vriendenbestand onderdeel van de Reisopera geworden. Dit geeft mogelijkheden voor een grotere actieve betrokkenheid van deze belangrijke ambassadeurs en maakt onderdeel uit van een hernieuwde visie op hun rol.

Governance code

We hebben stilgestaan bij alle onderdelen van de governance code en voldoen aan de eisen daarvan.

Opera Zuid/Nationale Opera

De raad is verheugd dat bij het aantreden van de nieuwe directeur bij Opera Zuid er constructieve gesprekken zijn geweest over mogelijke samenwerking. Vooral het onderwerp 'jong talent' heeft de aandacht. De nieuwe Opera Studio van de Nationale Opera is in het verslagjaar van start gegaan. De Reisopera maakt incidenteel gebruik van hun artiesten voor optredens en voorstellingen. Vanwege

de intensieve training van de zangers is gebleken dat het niet mogelijk is hen in te zetten voor grote zaalproducties van de Reisopera, omdat de repetitie- en voorstellingsperiodes te lang zijn. De directies zijn gezamenlijk opzoek naar nieuwe manieren om de samenwerking te intensiveren.

Raadsvergadering

Voorafgaand aan elke vergadering spreekt de raad van toezicht in eigen kring, waarna de bestuurder/directeur en financieel manager aansluiten. De raad is in het verslagjaar vier maal bijeen geweest, en gaf bijzondere aandacht aan het jaarverslag en jaarrekening 2017 en de begroting 2019. De artistieke koers alsmede de onderliggende cijfers hebben de hoogste prioriteit. In 2018 is gestart met een financiële audit commissie waarin 2 leden van de raad, de directie en de financieel manager zitting hebben. Er zijn in 2018 onder de raadsleden geen wisselingen geweest.

Geheel overeenkomstig de begroting is 2018 afgesloten met een positief resultaat. De raad van toezicht verleende bij de goedkeuring van de jaarrekening kwijting aan de directie voor het in 2018 gevoerde artistieke en zakelijke beleid. Het jaarverslag en jaarrekening 2018 zijn opgesteld onder verantwoordelijkheid van de directie en goedgekeurd in de vergadering van 15 maart 2019. De jaarrekening zal worden voorzien van de controleverklaring van Mazars Accountants. Zowel directie als raad hebben overleg gevoerd met de accountancy.

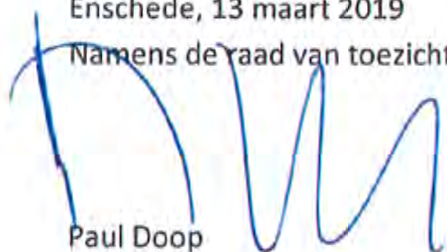
Dankwoord

Wij sluiten af met het uitspreken van onze grote erkentelijkheid. Dit geldt voor de directie en natuurlijk voor iedereen die een rol speelt in de totstandkoming, afname en bezoek aan Reisopera producties. Aan alle vaste medewerkers, zzp'ers, vrijwilligers, kunstenaars uit binnen- en buitenland, de begeleidende orkesten, de vakpers en andere media, theaterdirecteuren, sponsors, het Paul Pella fonds, stakeholders van de nieuwe locatie, ons publiek en vrienden en iedereen die de Reisopera een warm hart toedraagt, spreken we een woord van dank uit. Tot slot ook aan de gemeente Enschede, de provincies Overijssel en Gelderland en het Ministerie van OCW: grote dank.

Waar de Reisopera aan het einde van 2012 bijna ten onder ging aan een niet onderbouwde subsidiekorting, spreken we met genoegen en trots uit dat er zes jaar later sprake is van een Nederlandse Reisopera die veerkrachtig is en ondanks reële bedrijfseconomische uitdagingen, steeds opnieuw de Nederlandse gemeenschap voorziet van operaproducties van de hoogste kwaliteit. De Reisopera levert resultaat.

Enschede, 13 maart 2019

Namens de Raad van toezicht



Paul Doop
Voorzitter

2. Bestuursverslag

2.1 Inleiding

De Nederlandse Reisopera ging zijn 63^e levensjaar in, in de wetenschap dat 2018 een bewogen jaar zou worden. Naast de drie grote zaalproducties zetten we ons schrap voor de grote verhuizing: de ateliers naar een volledig herbouwd gebouw op de Performance Factory, voorheen de thuisbasis van Polaroid en tegenwoordig een bruisende kern van binnenstedelijke creativiteit.

Aan het einde van het jaar kijken we terug. We beschouwen en evalueren de resultaten. Waar nodig passen we onze koers aan.



Naast de drie grote zaalproducties hebben we tal van andere, kleinere uitvoeringen en concerten gegeven: zowel op nationaal niveau, bijvoorbeeld in de befaamde Robeco serie in het Concertgebouw in Amsterdam, als met ons splinternieuwe Reisopera Kinderkoor in de aanwezigheid van Koningin Máxima bij de opening van de Performance Factory, in Enschede. Meer daarover later in dit verslag.

Veel aandacht is besteed aan de inrichting van het Cultuurprofiel Twente met als kernwaarden sociale vernieuwing, van Traditie naar Technologie en Textieljaar Twente. Wij zijn blij met deze ontwikkeling omdat het in de regio een broedplaats is voor nieuwe samenwerkingen. En die helpen ons nog meer bewust te worden van onze rol in verhouding tot de culturele uitingen om ons heen. Het vergroot het draagvlak en geeft perspectief.

Zoals in voorgaande jaren hebben we met liefde en toewijding de grote zaalproducties gemaakt. Wagner's *Der Fliegende Holländer*, Puccini's *Tosca* en *Die tote Stadt* van Korngold hebben door het hele land gereisd en zijn zeer goed tot uitstekend ontvangen door de vakpers. Ons geliefde publiek is ons trouw gebleven en in aantal gegroeid. Fans promoten ons op sociale media.

Het laagdrempelig houden van ons product is ons dierbaar. Daarom zijn we zichtbaar gebleven op allerlei sociale media platforms, en verlenen we vaker toegang tot het repetitieproces. Het project *The Making of Tosca*, waarbij 100 mensen bij de voorlaatste repetitie aanwezig waren en een rondleiding kregen in onze nieuwe ateliers, liet zien dat betrokkenheid bij het maakproces nieuwsgierigheid en verdere betrokkenheid voedt.

De verhuizing van de Nederlandse Reisopera is misschien de grootste vooruitgang in jaren. Niet alleen omdat ons vorige onderkomen niet meer te onderhouden viel en een gevaar was voor de continuïteit van het bedrijf, maar vooral door in de binnenstad van Enschede te gaan wonen. Een commitment door ons aan de stad, gefaciliteerd door de stad en provincie Overijssel, heeft laten zien dat de politiek en de instelling nu een gezamenlijk doel hebben: cultuurvoorziening benoemen tot een hoofdzaak. Een bruisende omgeving creëren die goed is voor de omgeving en Enschede aantrekkelijker maakt voor mens en bedrijf.

Een bruisende omgeving creëren die goed is voor de omgeving en Enschede aantrekkelijker maakt voor mens en bedrijf.

De rijkdom die we ervaren zit mede in het feit dat we zowel uitstekend geworteld zijn in de regio als onze nationale spreidingsopdracht vervullen. Vanuit het oosten des lands brengen we onze opera's naar het publiek toe. Van Groningen naar Maastricht en van Arnhem naar Den Haag. In plaats van het maken van opera's voor een vaste publiek in één theater, bedienen we een groot deel van ons hele land met onze kunst. Het is een ingewikkelde operatie en tevens een grote eer. Onze dankbaarheid aan het Wilminktheater en Muziekcentrum Enschede is groot. Sinds de verhuizing legt de Reisopera veel beslag op zowel hun ruimtes als hun personeel. Hun steun en bereidheid mee te denken in ingewikkelde situaties, is van onmisbare waarde.

Nu de Reisopera, na de uitputtende jaren sinds de aanvang van de opgelegde reorganisatie, klaar is voor de toekomst, hebben zich in 2018 de nog bestaande uitdagingen duidelijk afgetekend. Mede door de verkoop van ons voormalige onderkomen, is het bedrijf financieel uitermate stabiel. Maar die stabiliteit is niet opgebouwd uit gelden die ingezet kunnen worden voor de verhoging van de exploitatielasten. Hiervoor is nieuw geld nodig in de vorm van terugkerende bedragen. In de kern van vaste medewerkers is de Reisopera onderbezet. Bepaalde afdelingen bestaan uit één persoon, soms zelfs met een deeltijdfunctie. Hiermee ontstaat er een kwetsbaarheid op menselijk niveau, welke ik als onacceptabel beschouw. Passie en toewijding zijn essentieel, maar de arbeidskaders zijn net zo belangrijk. Daarom, in de aanloop naar de Culturele Basisinfrastructuur 2021-2024, zal ik veel aandacht besteden aan het draagvlak zowel op Rijksniveau als bij de oostelijke provincies en gemeentes. In haar advies aan de minister van cultuur heeft de Raad voor Cultuur een goede aftrap gegeven, door uit te leggen dat reizende opera in Nederland structureel onder-gefinancierd is. Het formeren van een stabiele personeelsformatie vanaf 2021 is van levensbelang om de kwaliteit van de Reisopera te kunnen garanderen.

Desalniettemin hebben we in ons personeelsbeleid een paar aanpassingen kunnen maken. Sinds 2018 delen wij een 1^e inspicieent met het Wilminktheater en hebben we een nieuwe medewerker op de afdeling financiën met een kleine uitbreiding (0,3FTE). Op het gebied van de derde geldstroom werken we momenteel met een bedrijf uit de Randstad met veel ervaring hierin. Bedrijven uit de regio staan ons vaker bij met sponsorcontracten en de lijst van particuliere gevers wordt langer. Net als in 2017 ben ik vaak op pad om mensen te inspireren over het belang van een breed palet aan culturele uitgaven in ons land.

In 2018 hebben wij een afspraak gemaakt met de opera van Calgary over het verhuren van onze gelauwerde 2016 productie van *Ariadne auf Naxos* van Strauss. We hebben samen geproduceerd met Theater Sonnevand, we hebben ons laten zien en horen bij het jaarlijks terugkerend Kunst in het Volkspark in Enschede en we hebben meerdere keren lunchconcerten verzorgd in Theater Concordia en daarbuiten, waarbij 'kleinschalig en laagdrempelig' sleutelbegrippen zijn.

De Nederlandse Reisopera is een klein bedrijf met een grote passie voor kwaliteit. Mede dankzij een uitstekend functionerend managementteam, zijn de lijnen kort en de verantwoordelijkheden verspreid. Aan iedereen die hieraan bijdraagt, een woord van dank.

Ik wil graag mijn grote erkentelijkheid en ook dankbaarheid uitspreken voor de landelijke, provinciale en gemeentelijk ondersteuning, voor de steun van het Paul Pella fonds en alle andere gevers zowel corporate, als individueel. Met dankbaarheid en bescheidenheid als uitgangspunt maken we opera's die mensen met elkaar verbinden in beleving en ervaring.

Tot besluit: zonder een betrokken en bekwame raad van toezicht was de rol van sparringpartner niet ingevuld. Aan de leden alle waardering voor hun goede raad en uitstekende toezicht en tegenspraak.

Enschede, 13 maart 2019

Nicolas Mansfield

A handwritten signature in black ink, reading 'Nicolas Mansfield Traaij'.

Directeur-bestuurder

Nederlandse Reisopera

2.2 De culturele prestaties

De grote zaalproducties

Het jaar 2018 zal als een gedenkwaardig jaar de annalen van de Nederlandse Reisopera ingaan. Na bijna een halve eeuw gehuisvest te zijn geweest in het pand van een voormalige textielfabriek aan de rand van de binnenstad, vertrok het gezelschap naar een nieuwe behuizing in het hart van Enschede. De kantoren waren in 2017 al overgegaan naar het Wilminktheater en Muziekcentrum en nu waren de ateliers aan de beurt. Gedurende de eerste maanden van het jaar stond intern alles in het teken van de 'grote verhuizing' naar de Performance Factory, op steenworp afstand van het theater. Ondanks de logistieke puzzel die een dergelijke omvattende verhuizing met zich meebracht, verzorgde de Reisopera in 2018 een opmerkelijk groot en gevarieerd aantal producties, al dan niet in coproductie.

Siroe, re di Persia

Het jaar begon met de première van een vergeten meesterwerk uit de late barok: *Siroe, re di Persia* uit 1763 van Johann Adolf Hasse, een componist die in zijn tijd eenzelfde bekendheid genoot als Händel of Haydn. De encensering van deze opera was de eerste in Nederland. Voor *Siroe* werd samengewerkt met het Staatstheater Oldenburg. Deze coproductie was vijf maal in Oldenburg te zien en werd daar opgevoerd door het vaste ensemble van zangers van het theater en het huisorkest. Het artistieke team werd aangevoerd door regisseur Jakob Peters Messer, die bij de Reisopera al eerder een succesvolle *Tristan und Isolde* op zijn naam schreef. De muzikale leiding was voor de Reisoperaproductie in handen van George Petrou, die een grote naam heeft opgebouwd als dirigent van werken uit de barok. Onder zijn bezielende leiding transformeerde het Orkest van het Oosten, een van de vaste partners van de Reisopera, tot een heus barokorkest. De sprankelende klanken van de instrumentalisten nodigden de zangers uit tot het leveren van topprestaties, waarbij met name het aandeel van de Amerikaanse countertenor Nicholas Tamagna in de titelrol niet onvermeld mag blijven.



Siroe is een familiedrama dat zich afspeelt in het oude Perzië ten tijde van de Sassaniden dynastie. Het grotendeels fictieve verhaal van de beroemde barokdichter Metastasio gaat over twee jaloerse broers die ten tijde van een bloedige oorlog ieder voor zich uit zijn op de troon van hun vader, koning Cosroe. Het fraai uitgevoerde decor en de barokke kostuums van Markus Meyer maakten de oude-muziekbeleving compleet, zonder een aantal verwijzingen naar het heden te vergeten. De schitterende voorstelling was van 26 januari tot en met 24 februari te zien in acht Nederlandse theaters.

Liefhebbers van barokmuziek reageerden enthousiast en de voorstellingen werden goed bezocht. In de pers verschenen lovende recensies. Frits van der Waa schreef in de Volkskrant van 29 januari: "De werkelijk voorbeeldige bezetting in *Siroe, re di Persia* voorziet de hoogoplopende emoties van rake noten en vocale hoogstandjes." Peter van der Lint meldt in Trouw van 1 februari: "*Siroe* is een avondje

barok op zijn best" en de Leeuwarder Courant sprak op 2 februari van een voorstelling met "nauwelijks zwakke plekken."

Der fliegende Holländer

De volgende productie van de Nederlandse Reisopera was niet minder fraai. Richard Wagners *Der fliegende Holländer* kreeg in handen van regisseur Paul Carr en de bij de Reisopera regelmatig terugkerende decor- en kostuumontwerper Gary McCann, een verrassend aantrekkelijke en tijdloze gedaante. In het imposante decor, waarin onder meer een eigentijdse impressie van de masten en de tuigage van een zeilschip veel indruk maakte, was een aantal prachtige projecties te zien. Naast opnames van een rotsige kust met een onstuimige branding was ook een paar keer een groot vrouwenoog te zien. Met dat beeld werd duidelijk dat de puberale wensdroom van het meisje Senta om de voor eeuwig tot ronddolen veroemde kapitein en zijn vliegende spookschip te verlossen, gezien moet worden door haar ogen.

De traditionele opvatting dat Senta zich willoos opoffert voor een man die ze helemaal niet kent, kreeg in de visie van Paul Carr een belangrijke wending. Senta is in zijn regie geen speelbal in handen van haar vader, haar verloofde en een mysterieuze kapitein van een spookschip, zoals in veel traditionele ensceneringen. Hier is zij een meisje dat koste wat kost haar eigen weg wil gaan en een uitweg zoekt uit het beklemmende milieu waarin zij is opgegroeid. Dat die weg eindigt met een zelfgekozen dood is een logisch gevolg van die keuze.



De rol van Senta, de centrale figuur in deze opera werd op indrukwekkende wijze vertolkt door de Estse sopraan Aile Asszonyi. Het grootste probleem in dit vroege, romantische meesterwerk van Wagner wist zij moeiteloos op te lossen. Wagner vraagt namelijk een vrouwelijke hoofdpersoon die geloofwaardig gestalte kan geven aan een meisje van puberleeftijd, terwijl hij tegelijkertijd een groot stemgeluid vraagt, dat moeiteloos over het grote symfonieorkest kan komen. Haar tegenspelers waren baritons van formaat. Haar vader Dalend werd gezongen door York Felix Speer en de vertolking van enigmatische kapitein van het Hollandse spookschip was in handen van Darren Jeffery. Het prachtig spelende Noord Nederlands Orkest stond onder leiding van Benjamin Levy. De prestatie van het koor Consensus Vocalis mag hier niet onvermeld blijven. Afwisselend waren zij Noorse zeelieden, de bemanning van het Hollandse spookschip, dames en meisjes in een naaiatelier en de geschokte burgers van een niet nadergenoemd vissersplaatsje aan de Noorse kust.

De tournee begon zoals gebruikelijk met een voorpremière en een première in Enschede, op 20 april. Hierna volgden tot en met 9 juni nog 13 voorstellingen. Het publiek en de pers waardeerden de voorstelling zeer, getuige een aantal fraaie recensies. Zo schreef Franz Straatman in Operamazine.nl over de fenomenaal zingende solisten en koor: "Ik kan mij niet herinneren dat het lied *Mit Gewitter und Sturm* met zoveel vitaliteit gezongen werd als door dit ensemble van jonge zeebonken." Mischa Spel schreef in NRC Next op 25 april: "Het goed spelende Noord Nederlands orkest onder leiding van

Benjamin Levy maakt subtiel (maar waar nodig lekker schuimend en stuwend) duidelijk hoezeer ook deze vroege Wagner borrelt van zinnelijkheid en ideeën." Herman Haverkate tenslotte schrijft in De Twentsche Courant Tubantia van 23 april: "Angstaanjagend is de eerste opkomst van de Hollander. Een eenzame zwarte figuur, zwijgend als het graf dat hem nooit is vergund: zelfs Jack Sparrow zou van hem schrikken."

Tosca

Het operaseizoen 2018-2019 van de Reisopera werd in oktober geopend met een nieuwe productie van de immer populaire opera *Tosca* van Giacomo Puccini. Tussen 13 oktober en 13 november werden 14 zeer goed bezochte voorstellingen gegeven. Voor de regie was de jonge Brit Harry Fehr aangetrokken, voor de muzikale leiding daarentegen een doorgewinterde operadirigent uit het Verenigd Koninkrijk: David Parry. In de visie van Harry Fehr speelt het verhaal zich geheel af binnen de muren van het hoofdkwartier van politie in Rome. De wrede hoofdinspecteur Scarpia bestudeert daar op beeldschermen live-beelden en opnames van bewakingscamera's om te zien hoe schilder Mario Cavaradossi en zijn vriendin Floria Tosca zich inlaten met subversieve praktijken door politiek gevangene Angelotti te helpen ontsnappen. De handeling is overigens niet alleen te zien op de beeldschermen, maar voltrekt zich ook simultaan in de ruimte van het politiebureau. Op deze manier ontstaat een interessante wisselwerking van beelden op locatie en in 'real-time' op het toneel. Het tot in de kleinste details uitgewerkte decor van Yannis Thavoris vormde de perfecte omgeving voor deze encensering.



De opera *Tosca* heeft sinds de première in 1900 niets aan actualiteit ingeboet en juist in deze tijden van #MeToo-onthullingen krijgt het verhaal van Tosca, die door Scarpia wordt belaagd en uiteindelijk kiest voor zelfdoding, een diepere betekenis. Het artistieke team had dit goed begrepen en speelde daar met deze encensering goed op in.

De Finse sopraan Kari Postma gaf gestalte aan een jeugdige Tosca en met haar krachtige, maar toch ook slanke stem riep zij herinneringen op aan de zangeressen aan wie Puccini zelf de voorkeur gaf voor deze rol. De jeugdige overmoed van schilder Mario Cavaradossi werd met verve vertolkt door Amerikaanse tenor Noah Stewart. De ster van de avond was ongetwijfeld de Nieuw-Zeelandse bariton Philipp Rhodes die de huiveringwekkende figuur van Scarpia zowel vocaal als dramatisch perfect wist te treffen. Het gloedvol spelende Orkest van het Oosten en het fraai zingende koor Consensus Vocalis kregen versterking van een speciaal voor deze productie samengesteld kinderkoor dat in de zogenaamde Te Deum-scène aan het einde van het eerste bedrijf mocht schitteren.

De voorstellingen werden niet alleen goed bezocht, ze werden ook goed ontvangen. Het bijzondere concept van Harry Fehr en zijn team daagde de toeschouwer uit een favoriet en overbekend repertoirestuk met nieuwe ogen te bekijken. De pers was over het muzikale aandeel bijzonder goed te spreken, maar bij de regie plaatste een enkele recensent hier en daar een kanttekening. Zo vond Joep

Christenhusz in het NRC Handelsblad van 15 oktober de beelden op de schermen niet goed zichtbaar en was hij kritisch over de 'virtuele verdubbeling'. Over het muzikale aandeel was hij enthousiast: "Onder dirigent David Parry liet het Orkest van het Oosten die onderhuidse spanning vervaarlijk broeden met scherp getekende ritmische motieven, giftig koper, dreigend slagwerk en walmend laag hout." Peter van der Lint benadrukte in zijn recensie in Trouw van 15 oktober dat met name in het tweede bedrijf de kwaliteiten van deze voorstelling duidelijk werden. "Het is vanwege deze akte én vanwege het muzikale niveau dat er vier sterren boven deze recensie staan." Ook de Volkskrant gaf de productie vier sterren en hoewel Persis Bekkering niet erg onder de indruk leek van de encenering – "Een nieuwe visie of een dieper inzicht in menselijk drama krijgen we niet, maar *who cares* bij zo'n heerlijke Puccini?", benadrukte ook zij de muzikale kwaliteiten van deze voorstelling "De grootste troef van de productie is de uitzonderlijk goede cast (...) De grootste ster is echter de Amerikaanse tenor Noah Stewart (...) Nog geen vijf minuten op het podium en hij blaast al kippenvel door de zaal."

Andere (co-)producties

De Nederlandse Reisopera produceerde in 2018 niet alleen drie grote producties voor de grotere Nederlandse theaters maar werkte ook aan kleinere voorstellingen, al dan niet als coproducent. Zo was de Nederlandse Reisopera van de partij bij evenementen als de *Robeco Summernight at the Opera* in het Concertgebouw Amsterdam, *Kunst in het Volkspark* in Enschede, de *Remonstrantse Beraaddag* in Hengelo en bij twee concerten tijdens het Grachtenfestival in Amsterdam. In 2018 vond ook weer een aantal Opera Lunches en Opera Aperitieven plaats, korte lunch- en namiddagconcerten van zo'n 50 minuten, die niet alleen in Enschede, maar ook in steden als bijvoorbeeld Arnhem en Leeuwarden werden verzorgd. Dit zijn slechts een paar momenten waarop de Reisopera buiten het kader van reguliere theateraanbod te zien en te horen was.



Coproductie Orfeo

Zo ging op 21 oktober in Theater Sonnevanck in Enschede de productie *Orfeo* in première, een samenwerking van het gelijknamige theatergezelschap en de Nederlandse Reisopera. Een voorstelling voor iedereen vanaf 8 jaar, die niet alleen in een aantal theaters te zien was, maar ook speciaal werd geproduceerd als schoolvoorstelling. Regisseur Daniel van Klaveren bewerkte samen met componist en musicus Christoph Mac-Carthy de beroemde opera van Monteverdi uit 1607 tot een uur durende eigentijdse muziektheaterproductie.



Centraal in de productie stond de rock-zanger Orfeo (Bart Sietsema) die zijn geliefde Euridice (Merlijn Runia) verliest tijdens hun huwelijksfeest. Het aangrijpende verhaal over liefde, verlies en rouw kreeg samenhang door het gebruik van Monteverdi's originele muziek in eigentijdse gedaante en sprankelende Nederlandse teksten. De productie was in acht theaters en totaal 14 voorstellingen te zien, maar ook op een groot aantal scholen en zal over een paar seizoenen worden hernomen.

Meezing-Messiah

Een jaarlijks terugkerend moment dat grote populariteit geniet, is de *Meezing-Messiah* in Koninklijk Theater Carré in Amsterdam. Op 9 december werd Händels oratorium uitgevoerd onder muzikale leiding van Reisoperadirecteur Nicolas Mansfield in aanwezigheid van ruim 1250 enthousiaste amateurzangers uit heel Nederland.



Young Captain Award

Op 26 november 2018 hebben 4 jonge zangers van de Nederlandse Reisopera opgetreden tijdens de uitreiking van de Young Captains Award in Radio Kootwijk. De Young Captains Award is een prijs die uitgereikt wordt aan een jonge ondernemer. Tijdens zijn toespraak aldaar heeft onze directeur toegelicht hoe belangrijk ondernemen is voor jonge kunstenaars.



Educatie

Het educatieve aanbod van de Nederlandse Reisopera richt zich op alle leeftijden en kent verschillende uitingen. In totaal heeft de Reisopera met zijn educatieve activiteiten voor scholieren, studenten en volwassenen ruim 12.752 personen weten te bereiken. De Reisopera streeft er naar dat elk contact in het kader van educatie leidt tot een waardevolle ervaring. Bij het ontwikkelen en uitvoeren van educatieve projecten is kwaliteit dan ook het belangrijkste criterium.

Voorafgaand aan iedere voorstelling van de Reisopera is er traditiegetrouw een inleiding voor het algemene publiek. In 2018 bezochten in totaal 4.609 bezoekers van de voorstellingen ook de toelichting op het werk. Om de inleiding nog beter af te kunnen stemmen op de producties, verzorgt de Nederlandse Reisopera met ingang van de productie *Tosca*, ofwel de start van theaterseizoen 2018-2019, de inleidingen zoveel mogelijk in eigen beheer. In theaters waar geen live-presentatie plaatsvindt, gebeurt dat door middel van een hoogwaardige videoproductie van 30 minuten.

In verband met de verhuizing van de ateliers naar de Performance Factory konden in het jaar 2018 minder excursies en bedrijfsbezoeken worden georganiseerd, maar na de officiële opening van het gebouw, eind november, wordt geïnteresseerden en scholieren weer de mogelijkheid geboden de werkzaamheden van het operabedrijf van nabij te komen bekijken.



Ook dit jaar konden leerlingen uit het voortgezet onderwijs kennis maken met de producties van de Reisopera middels bezoeken aan de voorpremières in het Enschedese Wilminktheater. Voorafgaand aan deze bezoeken wordt in vrijwel alle gevallen ook een inleidende les over de betreffende opera verzorgd. Aanvullende workshops met de titel Opera Sounds, waarbij leerlingen zelf video-opera's van één minuut maken, behoort ook tot de mogelijkheden. In samenwerking met het Wilminktheater verzorgt de Reisopera op verzoek van scholen ook lessen en theatercolleges over muziektheater in de bredere zin van het woord. Projecten die zich over meerdere weken uitstrekken en waarbij leerlingen zelfstandig muziektheaterstukken bedenken en uitvoeren, worden gekozen door bijvoorbeeld scholen met een top-traject voor VWO-leerlingen.

Nu de educatieve afdeling van de Reisopera in het Wilminktheater te Enschede is gehuisvest, komen meerdere samenwerkingsprojecten voor primair en voortgezet onderwijs tot stand, waarbij de diverse disciplines binnen de theaterwereld optimaal aan de orde kunnen komen. Binnen het Enschedese project *Culturage* (onderdeel van het landelijke programma *Cultuureducatie met Kwaliteit*) draagt de Reisopera bij aan het ontwikkelen van nieuwe leerlijnen zoals *Theatertechniek* (nog in ontwikkeling), *Circus* en *Let's Present*, waarbij scholieren uit het primair onderwijs na een coachingstraject podiumervaring opdoen in een echte theateromgeving. Ook het samenwerkingsproject *Plankenkoorts* is een paar keer uitgevoerd. In dit project maken leerlingen uit de middenbouw van het basisonderwijs middels een zoektocht naar een verdwenen operazangeres kennis met het theater in al zijn facetten.

De dagprojecten *Zomernachtsdroom* en *Toverfluit*, die ontwikkeld werden voor het primair onderwijs zijn een ideale manier om met de héle school een dag lang bezig te zijn met muziek, zang, dans en spel in prachtige kostuums die de Reisopera meeneemt naar de school. Een eindpresentatie biedt de gelegenheid aan familieleden om te bekijken wat de leerlingen in één dag tot stand hebben gebracht. In 2017 werd een groot schoolproject in Hilversum verzorgd op basis van deze dagprojecten. Een dergelijke opdracht was er in 2018 niet, maar het werken met kleinere scholen is voor het educatieve team even waardevol als het invulling geven aan heel omvangrijke projecten.

Bijzondere projecten waar we graag nog even bij stilstaan zijn de *Cultuurroute* voor leerlingen uit het Praktijkonderwijs en de educatie rondom *Orfeo*, een coproductie met Theater Sonnevanck. De *Cultuurroute* is een samenwerkingsproject van de Reisopera, het Orkest van het Oosten en het Wilmincktheater voor leerlingen uit het voortgezet onderwijs, waarbij zij middels actieve workshops op locatie in het theater en het muziekcentrum in Enschede kennismaken met drama, zang, dans en (orkest-) muziek. Begin 2018 koos het Praktijkonderwijs van het Bonhoeffer College voor dit project. Speciaal voor deze leerlingen werden workshops gegeven die direct aansloten bij hun opleidingsniveau, belevingswereld en ambities. De nadruk lag derhalve op de ambachtelijke aspecten die bij theatermaken komen kijken en zaken als publieksservice in de theaterwereld.

De muziektheatervoorstelling *Orfeo*, op basis van Monteverdi's gelijknamige opera, werd door coproducenten Nederlandse Reisopera en Theater Sonnevanck speciaal ontwikkeld als productie die op scholen gespeeld kon worden. Een bijbehorend educatief project dat gezamenlijk werd ontwikkeld, liet leerlingen van acht jaar of ouder op speelse wijze kennis maken met opera, stemgebruik in opera en specifieke thema's in het operagenre. Naast een aantal vrije voorstellingen werden in oktober en november meer dan 25 schoolvoorstellingen verzorgd waarbij het in samenwerking vervaardigde educatieve programma werd aangeboden.

Kinderkoor

In 2018 is speciaal voor de productie *Tosca* een kinderkoor samengesteld. Het gloedvol spelende Orkest van het Oosten en het fraai zingende koor Consensus Vocalis kregen versterking van het kinderkoor dat in de zogenaamde Te Deum-scène aan het einde van het eerste bedrijf mocht schitteren. Ze hebben het fantastisch gedaan! Daarnaast had het kinderkoor de eer om bij de opening van de Performance Factory te zingen voor Hare Majesteit Koningin Máxima.



De Nederlandse Reisopera wil de liefde voor zingen en vooral voor sámen zingen doorgeven aan kinderen in Enschede. Daarom start de Nederlandse Reisopera in het voorjaar van 2019 met een eigen koor voor kinderen: het Reisopera Kinderkoor! Het koor staat onder leiding van dirigent Mirjam Spoelman. Het Reisopera Kinderkoor is niet zomaar een koor. Naast het (leren) zingen organiseren we workshops acteren/schmink/vocal coaching voor de kinderen en nemen ze af en toe

een kijkje bij onze repetities. En natuurlijk zingen de kinderen mee in onze producties als er kinderen in de desbetreffende opera nodig zijn. We vinden het belangrijk dat ons Kinderkoor toegankelijk is voor alle kinderen in Enschede die van zingen houden. Kinderen in de leeftijd van 7 t/m 12 jaar kunnen daarom kosteloos lid worden van ons koor.



Internationale activiteiten

Binnen de kaders van een kunstvorm die per definitie grenzeloos is, werkt de Nederlandse Reisopera gestaag door aan het inrichten en uitvoeren van zijn internationale activiteiten. Naast het feit dat veel van onze gastartiesten internationaal worden verworven, geloven wij in toenemende mate in de exportwaarde van onze producties. Waar mogelijk moeten deze activiteiten renderen, niet alleen in het verhogen van de eigen inkomsten, maar ook in het versterken van onze reputatie en die van cultureel Nederland. Wie zich nationaal wilt positioneren, moet internationaal aan de slag.

Siroe, re di Persia, (Hasse) een coproductie met het Staatstheater, Oldenburg (Duitsland), is aldaar in première gegaan op 7 december 2017 en is op tournee geweest in Nederland in januari/februari 2018. In 2018 zijn contractuele bespreking geweest voor het verhuren van onze productie van *Ariadne auf Naxos* (Richard Strauss) aan de opera van Calgary in Canada. Deze productie zal in 2020 daar spelen.

In december 2018 was de première van *Die tote Stadt* (Korngold) in Enschede, een coproductie met de opera van Magdeburg in Duitsland. Omdat de overige voorstellingen plaatsvonden in 2019 rapporteren we hierover in het volgende verslagjaar.



In het verslagjaar hebben wij verder gewerkt aan de plannen voor een aantal voorstellingen van onze jong talent productie van Puccini's *La bohème* in Doha, Qatar in 2022. Het amfitheater bij het Sheikh Faisal Bin Qassim Al Thani Museum (directeur Kees Wieringa) leent zich voor deze voorstellingen, waarbij jonge musici uit de omgeving van Dohar betrokken zullen worden.

2.3 Samenwerking

Oost-Nederland

De ontwikkelingen rondom de culturele regio's maken dat de Nederlandse Reisopera zijn plek in het oosten van het land verder heeft verstevigd en uitgedragen. De verhuizing van de Nederlandse Reisopera naar de binnenstad van Enschede heeft hier ook aan bijgedragen. De relaties met de gemeente Enschede en de provincies Overijssel en Gelderland zijn uitstekend te noemen. Premières in het Wilminktheater zijn altijd uitverkocht, in tegenstelling tot de jaren vlak na de grote reorganisatie. Er is sprake van toenemende nieuwsgierigheid van ons publiek, dat steeds diverser wordt. Ook op het gebied van educatie in de regio is steeds meer behoefte om generale repetities te bezoeken.

Bij het tot stand komen van de afspraken rondom de culturele regio Twente, zijn er veel nieuwe inzichten verworven. Er zijn afspraken gemaakt met diverse lokale en regionale ondernemingen, waarbij de Nederlandse Reisopera zich meer zal verhouden tot de in de regio gevestigde bedrijven, zowel cultureel als niet cultureel. Nieuwe samenwerkingen met theatergroep de Theatermakerij en multimedia bedrijf New Imaging zijn er voorbeelden van.

De ontwikkelingen rondom het Wilminktheater en Muziekcentrum Enschede, met name de mogelijke verhuizing van de Bibliotheek Enschede naar het Wilminktheater, zijn van groot belang voor de Reisopera. Er is regelmatig overleg tussen de directeuren van alle bedrijven gehuisvest in het Wilminktheater, waarbij onze betekenis voor de lokale en regionale samenleving met regelmaat besproken wordt. Wij vinden focus en helderheid in onze rol voor de stad en omliggende regio.

Alle gesprekken rondom onze regionale rol vinden plaats in de context en kaders van onze nationale opdracht, zoals geformuleerd door het ministerie van OCW.

Orkesten

De Nederlandse Reisopera werkt met plezier en uitstekende resultaten samen met de drie begeleidende orkesten: het Orkest van het Oosten, Het Gelders Orkest van het Noord Nederlands Orkest. Wij overleggen tijdig met elkaar over welk orkest welke productie voor zijn rekening neemt, en houden rekening met elkaars wensen wat betreft planning en personele inzet. Voor het Orkest van het Oosten en Het Gelders Orkest heeft 2018 in het teken gestaan van vernieuwing en werken aan een gezamenlijke toekomst. Het is essentieel voor de continuïteit van de Nederlandse Reisopera dat er een kwalitatieve uitmuntende orkestvoorziening in het oosten van het land blijft, die betaalbaar is en blijft.

Het Noord Nederlands Orkest heeft in het verslagjaar de productie *Die tote Stadt* (Korngold) voor zijn rekening genomen. Deze productie was uiterst succesvol, maar net als in voorgaande jaren, maken we melding van de stijgende 'out of pocket' kosten die bij ons in rekening worden gebracht. Wij gaan met respect om met de eisen vanuit hun cao, maar merken wederom op dat de haalbaarheid van de huidige afspraken eindig zullen zijn, wanneer er geen extra financiële ruimte voor gevonden kan worden.

Wij blijven op positieve wijze in gesprek met alle orkesten en zijn de orkesten dankbaar voor de prestaties in het verslag jaar, die een belangrijk element zijn geweest in het succes van de Nederlandse Reisopera. Wij gaan er dan ook van uit dat het nieuwe oostelijke fusieorkest niet alleen een uitmuntend artistiek niveau zal behouden, maar op positieve wijze met ons in gesprek zal blijven over de kracht en toekomst van onze gezamenlijk rol in het oosten van Nederland.

Theaters

Waar wij in 2017 jaar hebben opgemerkt dat wij een professionaliseringslag moesten maken met de afspraken met sommige theaters, menen wij te hebben voldaan aan deze zelfopgelegde opdracht. De afspraken zijn in het verslagjaar tijdig gemaakt en schriftelijk vastgelegd.

Wel blijven we merken dat er een verschil in aanpak is tussen verschillende programmeurs en theaterdirecteuren. Waar de meesten vertrouwen op de bekende kwaliteit en repertoirekeuzes van de Nederlandse Reisopera, blijken sommige theaters steeds uitsluitend op titel te programmeren. Wij betreuren dat een aantal theaters het risico dusdanig probeert te beperken dat zij het risico nemen conservatiever te worden dan hun eigen publiek. Het uitsluiten van de mogelijkheid verrast te worden met voorheen onbeperkt werk, strijkt tegen het beleid van de Nederlandse Reisopera in. Het in balans brengen van het voldoen aan de kwantitatieve eisen met de noodzaak om ook nieuwe wegen te bewandelen is essentieel voor de toekomst van een rijk operalandschap en het inspireren van een nieuw publiek.

Opera Zuid en Nationale Opera & Ballet

De Nederlandse Reisopera is zich in 2018 blijvend bewust geweest van het belang van samenwerking met de beide andere operagezelschappen in de Basisinfrastructuur (BIS). Wij zijn blij dat het in het verslagjaar niet gebleven is bij constructieve gesprekken, maar dat er daadwerkelijk samenwerkingen hebben plaatsgevonden, met name met de in het verslagjaar opgerichte operastudio van Nationale Opera en Ballet.

Momenteel spreekt onze directie veelvuldig met de directie van Opera Zuid over hoe wij bepaalde delen van ons werk met elkaar kunnen delen: bijvoorbeeld decorbouw, en met name hoe wij de landelijk reizende operataak met elkaar beter kunnen afstemmen.

Provincie Overijssel

In het verslagjaar heeft de provincie Overijssel een meerjarige subsidie verleend aan de Nederlandse Reisopera voor de uitvoering van onze activiteitenplan "*Glaub, es gibt ein Auferstehen*". Deze subsidie bestaat uit 4-jaarlijkse subsidiebedragen van €200.000 en is verleend onder voorbehoud van:

- Vaststelling van de provinciale begroting door Provinciale Staten voor die jaren;
- Goedkeuring van de begroting van de Nederlandse Reisopera door het Rijk;
- Goedkeuring door het Rijk van onze activiteitenplan.

Volgens de motie Faal-Tabak rapporteren wij zoveel mogelijk en passend bij de aard van onze kernactiviteiten:

1. Samenwerking: met culturele initiatieven en instellingen, verbindingen met professionals en amateurs, netwerkfunctie;
2. Maatschappelijke en publieksbijdrage;
3. Educatie en talentontwikkeling;
4. Provinciale uitstraling.

De feitelijk verantwoording hierover vormt de kern van de activiteiten van de Nederlandse Reisopera en is op alle onderdelen toegelicht in het jaarverslag. In bijlage 2 treft u de tussenrapportage regeling Kader Culturele instellingen Overijssel aan, waarin deze punten specifiek worden toegelicht.

Provincie Gelderland

In 2017 is de provincie Gelderland voor het eerst de Nederlandse Reisopera gaan ondersteunen. Eenmaal per jaar tot en met 2020 zal er een jaarlijkse aanvraag gedaan worden ter hoogte van €100.000. De afgesproken prestaties en resultaten zijn als volgt:

- Het verzorgen van een kwalitatief hoogwaardig opera-aanbod in Oost-Nederland;
- Het aanbieden van de lopende producties in het Stadstheater Arnhem;
- Het onderzoeken van de mogelijkheden om de producties ook in Doetinchem uit te voeren;
- Een productie zal worden begeleid door Het Gelders Orkest;
- Het uitvoeren van Opera Lunches in Zutphen en Arnhem;
- Uiterlijk 2020 zal een operaproductie worden bewerkt tot een talentproductie voor kleinere theaters in Gelderland, waarmee talenten relevante opera-ervaring op kunnen doen;
- Het uitvoeren van educatief beleid, gericht op primair en voortgezet onderwijs in Gelderland, in samenwerking met Het Gelders Orkest en het Orkest van het Oosten.



Heel Nederland, en daarmee ook Oost-Nederland, is vertrouwd met de kwaliteit van de producties van de Nederlandse Reisopera. Waar voorheen bezoekers vooral te vinden waren op basis van titel, merken we in toenemende mate dat ons publiek ook afkomt op het merk "Reisopera". De hoge bezoekersaantallen van de onbekende barokopera *Siroe, re di Persia* (70%), die helaas niet afgenomen is door Stadstheater Arnhem, zijn bewijs van een merk dat steeds sterker aan het worden is.

Alle producties van de Nederlandse Reisopera worden aangeboden aan het Stadstheater Arnhem. Uiteindelijk is het echter aan de directie en programmeurs van het theater om hun eigen beleid te voeren en speelt de Nederlandse Reisopera uitsluitend een aanmoedigende rol.

In 2017 heeft de directie van de Nederlandse Reisopera gesproken met wethouders Sluiter (cultuur) en Drenth (financiën) in Doetinchem. De wens om voorstellingen van de Nederlandse Reisopera te programmeren in Doetinchem is uitgesproken. De financiën van het theater bieden momenteel echter te weinig ruimte voor bespeling, waarbij de grootste belemmering het verschaffen van een garantiebedrag of uitkoopsom is. Deze gesprekken zullen worden vervolgd in 2019.

De Nederlandse Reisopera werkt in principe ieder theaterseizoen een keer samen met Het Gelders Orkest. Aan het begin van seizoen 2017-2018 (najaar 2017) begeleidde het orkest de productie

La traviata van Giuseppe Verdi en in het seizoen 2018-2019 is het orkest (in het voorjaar van 2019) te horen in *A Little Night Music* van Stephen Sondheim. Omdat theatergezelschappen hun programmering per seizoen en niet per boekjaar indelen, is Het Gelders Orkest in kalenderjaar 2018 misschien niet direct betrokken geweest bij Reisopera tournees, maar vormt het desalniettemin een belangrijke en constante begeleidingspartner in ieder operaseizoen.

In 2018 vonden twee Opera Aperitieven plaats in Stadstheater Arnhem. Op 26 mei en 27 oktober 2018 konden in totaal 187 bezoekers genieten van prachtige opera-aria's en duetten in een uur durend concert, dat speciaal voor deze gelegenheid was samengesteld.

Op dit moment treft de Nederlandse Reisopera voorbereidingen voor een kleine productie van *Jevgeni Onegin*, (Tsjajkovski) die gemaakt en gespeeld gaat worden door internationaal jong talent en die op reis zal gaan naar verschillende steden met middelgrote theaters. In Gelderland betreft het Nijmegen en Deventer. Aan deze productie lag een prijsvraag ten grondslag waarvoor in 2018 maar liefst 44 artistieke teams voorstellen hebben ingediend. Op 18 april 2018 werd het winnende team en hun concept bekendgemaakt.

De Reisopera ontwikkelt in samenwerking met de educatieve afdelingen van het Orkest van het Oosten en Het Gelders Orkest een dagproject voor scholen in het primair onderwijs, waarin de groeiende samenwerking op educatief terrein van de genoemde culturele instellingen tot uitdrukking komt. De directies van de instellingen hebben het voorstel voor een gezamenlijk project enthousiast ontvangen. Het programma heeft de werktitel *Peer Gynt*, naar het gelijknamige toneelstuk van Ibsen. Het gaat hierbij om een schoolbreed educatief programma, waaraan alle leerlingen van een school actief meewerken middels dans, zang, spel en vormgeving. De succesvolle dagprojecten van de Reisopera vormden hiervoor het uitgangspunt.

In de komende tijd wordt het programma verder ontwikkeld zodat het aan het begin van de nieuwe BIS periode klaar is om gelanceerd te worden. Het dagproject *Peer Gynt* wordt speciaal gemaakt om in een cyclus van vier schooljaren in totaal 40 tot 50 scholen in de provincies Overijssel en Gelderland, die weinig tot geen toegang hebben tot cultuureducatie op het gebied van klassieke muziek en muziektheater, actief in aanraking te brengen met deze genres.

2.4 De organisatie

Governance Code Cultuur

De Stichting Nederlandse Reisopera is gevestigd te Enschede en stelt zich ten doel de bevordering van muziekdramatische kunst. De Nederlandse Reisopera bereikt zijn doel door operavoorstellingen uit te voeren met behulp van alle toegestane middelen die aan de verwezenlijking van dat doel kunnen bijdragen. De stichting beschikt over de culturele ANBI status.

Samenstelling raad van toezicht en directie

<i>Achternaam</i>	<i>M / V</i>	<i>Geb. jaar</i>	<i>Functie</i>	<i>Datum aantreden</i>	<i>Datum aftreden</i>
<i>raad van toezicht</i>					
<i>P.W. Doop</i>	<i>m</i>	<i>1955</i>	<i>voorzitter</i>	<i>01-04-2013</i>	<i>31-05-2021</i>
<i>N. Hiddema</i>	<i>v</i>	<i>1963</i>	<i>lid</i>	<i>15-12-2017</i>	<i>15-12-2021</i>
<i>A. van der Lof</i>	<i>v</i>	<i>1961</i>	<i>lid</i>	<i>15-10-2015</i>	<i>15-10-2019</i>
<i>N. Veenhuijzen</i>	<i>m</i>	<i>1968</i>	<i>lid</i>	<i>19-08-2014</i>	<i>01-09-2022</i>
<i>J.D. Veltman</i>	<i>m</i>	<i>1951</i>	<i>vice voorzitter</i>	<i>20-12-2016</i>	<i>20-12-2020</i>
<i>M. van Weegen</i>	<i>v</i>	<i>1950</i>	<i>lid</i>	<i>01-08-2014</i>	<i>31-06-2021</i>
<i>directie</i>					
<i>N. Mansfield</i>	<i>m</i>	<i>1966</i>	<i>algemeen directeur</i>	<i>01-01-2013</i>	<i>onbepaald</i>

De samenstelling van de raad van toezicht is evenwichtig qua kennis en expertise, geslacht en nationale taakopdracht en regionale binding met Oost-Nederland. De leden van de raad hanteren een zittingsperiode van 4 jaar met, in principe, de mogelijkheid maximaal eenmaal te verlengen. De organisatie wijkt inzake de benoemingsperiode van de leden van de raad van toezicht af van de bepaling uit de Governance Code Cultuur. Een derde zittingstermijn kan alleen worden overwogen als deze noodzakelijk is voor het waarborgen van stabiliteit en continuïteit van kennis en expertise van de raad.

Helder bestuur en zorgvuldig toezicht geven ruimte aan inhoudelijk, integer en zakelijk presteren. De cultuursector heeft al ruim tien jaar zijn eigen Governance Code. De laatste aanpassing van de code, op basis van opgedane ervaringen, dateert van 2013. De Governance Code Cultuur biedt een normatief kader voor goed bestuur en toezicht in culturele organisaties. Daarmee laten de verantwoordelijke bestuurders en toezichthouders aan de buitenwereld zien wat de gangbare standaarden zijn voor goed bestuur in de cultuursector.

In bijlage 1 van dit verslag zijn de 9 principes (en de relevante aspecten per principe) van de Governance Code Cultuur opgenomen, waarbij is aangegeven hoe de code door de Nederlandse Reisopera wordt uitgevoerd. Aandachtspunten zijn niet zozeer de verdeling van taken, bevoegdheden en werkwijze, maar wel de vastlegging ervan.

Dat geldt tevens voor de nevenfuncties van de individuele leden van de raad van toezicht en de publicatie daarvan op de website. Een en ander is in ontwikkeling en zal in 2019 afgerond worden.

Nevenfuncties van de leden van de raad van toezicht per 31 december 2018

<i>Achternaam</i>	<i>Nevenfuncties</i>
<i>P.W. Doop</i> voorzitter raad van bestuur Haaglanden Medisch Centrum (HMC)	• lid RvT Anne Frankstichting • lid in buitengewone dienst Algemene Rekenkamer • lid bezwarencommissie van beroep van de NVAO • lid RvT van de The Hague Humanity Hub
<i>N. Hiddema</i> directeur bestuurder van Omrop Fryslân	• lid RvT Hanze Hogeschool Groningen • voorzitter bestuur Jonge Harten Theaterfestival • lid beleidsadviesgroep K&C inzake regeling cultuureducatie met kwaliteit
<i>A. van der Lof</i> directeur bij Via Finis Invest BV	• voorzitter Stichting UitAlmelo.nl • voorzitter Stichting Twente Connect • bestuur Departement De Maatschappij Twente
<i>N. Veenhuijzen</i> directeur- bestuurder van Stichting Scholen in de Kunst	• bestuurslid Coöperatieve Vereniging Eemhuis • bestuurslid Coöperatieve Vereniging ICOON • senior Consultant Cause4 Ltd. • adviseur St. Het Ir. Etward Bunschoten Fonds
<i>J.D. Veltman</i> advocaat KienhuisHoving NV	• voorzitter Twente Elan • vice-president European Law Society (Zürich)
<i>M. van Weegen</i>	• bestuurslid verzorgingshuis Vrienden van De Bolder • voorzitter Vrienden van de Nederlandse Bachvereniging

Alle nevenfuncties van de raad van toezicht worden getoetst op de verenigbaarheid met de toezichthoudende rol van de leden. Nevenwerkzaamheden van de directeur/bestuurder worden ook getoetst door de raad van toezicht en vermeld in het jaarverslag.

Wet Normering Topinkomens

Op 1 januari 2013 is de Wet normering topinkomens (WNT) in werking getreden. De WNT is van toepassing op Stichting Nederlandse Reisopera. Het voor Stichting Nederlandse Reisopera toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2018 €187.000.

Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen, gewezen topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13^e maand van de functievervulling

Bedragen x € 1	Dhr. N. Mansfield Timans
Functiegegevens	Algemeen/Artistiek directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2018	01/01 – 31/12
Deeltijdfactor in fte	1,0
(Fictieve) dienstbetrekking	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	135.111
Beloningen betaalbaar op termijn	18.246
Subtotaal	153.357
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	189.000
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-
Totale bezoldiging	153.357
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	-
Gegevens 2017	
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01-01 – 31/12
Deeltijdfactor 2017 in fte	1,0
(Fictieve) dienstbetrekking	ja
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	118.679
Beloningen betaalbaar op termijn	16.957
Totale bezoldiging 2017	135.633

Naast de vermelde functies zijn er geen overige functionarissen die in 2018 een bezoldiging boven het toepasselijke WNT-maximum hebben ontvangen of waarvoor in eerdere jaren een vermelding op grond van de WOPT heeft plaatsgevonden.

De statutair directeur van de Nederlandse Reisopera is Nicolas Mansfield Timans. Hij vervulde in 2018 de navolgende nevenfuncties: lid van de raad van toezicht van Rijnbrink, Vice President van het Dorset Opera Festival, bestuurslid van 2Score Music en bestuurslid van de Stichting Nationaal Muziekkwartier en bestuurslid stichting 'het verschil sterkt de stad'.

1d. Topfunctionarissen en gewezen topfunctionarissen met een bezoldiging van €1.700 of minder

Naam Topfunctionaris	Functie
P. Doop	RvT-voorzitter
N. Hiddema	RvT-lid
A. van der Lof	RvT-lid
N. Veenhuijzen	RvT-lid
D. Veltman	RvT-lid
M. van Weegen	RvT-lid

Leden van de raad van toezicht ontvangen geen bezoldiging.

Code Culturele Diversiteit

Aan het einde van het vorige Kunstenplan benadrukte de minister van OCW dat de culturele diversiteit binnen de kunstensector te weinig een afspiegeling is van de samenleving zoals die op dit moment is samengesteld, met ruim 1,9 miljoen mensen van niet-westerse afkomst. In het licht van de gedachte dat volgens het CBS in 2050 ongeveer 29% van alle inwoners van ons land een allochtone achtergrond heeft, is de Code Culturele Diversiteit opgesteld. Deze doet 'concrete handreikingen om culturele diversiteit structureel in de publiek gefinancierde culturele instellingen te verankeren', zo staat te lezen op de website van de Code.

De eenzijdigheid kan, zo stelt de Code Culturele Diversiteit, doorbroken worden op een viertal terreinen, te weten programma, publiek, personeel en partners.

Bij een specifieke kunstvorm als opera gaat het daarbij om nauwkeurig maatwerk. Ondanks het feit dat het genre opera begrensd is waar het repertoire betreft, zoekt de Nederlandse Reisopera steeds naar mogelijkheden om grenzeloos en internationaal te programmeren.

In de keuze van uitvoerende kunstenaars en artistieke teams streeft de organisatie bewust een grote differentiatie in nationaliteiten na. Jong talent vanuit alle delen van de wereld krijgt bij de Nederlandse Reisopera veel kans en die internationale insteek geldt ook voor de partners waarmee wij samenwerken.

De organisatie van de Nederlandse Reisopera is klein en daarmee ook beperkt in de mogelijkheden om diversiteit te effectueren op het gebied van bijvoorbeeld personeelsbeleid.

Derde generatie migranten vormen, aldus de site van de Code, 'een relatief grote en jonge bevolkingsgroep waarvan ongeveer 80 procent jonger is dan 15 jaar. Een groep waar zeker rekening gehouden moet worden'. En dat is dan ook precies het terrein waar de Nederlandse Reisopera de komende jaren actief diversiteit wil stimuleren. Op het terrein van educatie wordt voortdurend gestreefd naar het aanspreken van nieuwe doelgroepen, die zich met name via het primair en deels ook via het voortgezet onderwijs aanbieden. In samenwerking met andere culturele instellingen wordt een actief beleid gevoerd om de educatieve activiteiten te ontwikkelen die zich richten op deze doelgroep.

Personeel & Organisatie

In de eerste helft van dit verslagjaar is, zoals ook in 2017, binnen andere functionaliteiten van de Nederlandse Reisopera, doorgewerkt aan een verdergaande professionaliseringsslag voor het structureren van de personeelsorganisatie. Omdat het personele bestand vooralsnog in twee verschillende stichtingen is ingedeeld, hebben we een personeelsgids ontwikkeld. Hiermee brengen we o.a. de arbeidsvoorwaarden, zowel primaire als secundaire, dicht bij elkaar. Het was en is essentieel om ons in alle breedte te blijven ontwikkelen, verantwoordelijkheden naar ons toe te trekken en de voortgang van de opera's en diverse projecten effectief aan te sturen en te monitoren. Het lager in de organisatie leggen van verantwoordelijkheden vraagt om kennis van zaken, een goede rolbewustwording en motivatie en tijdige informatie vanuit het management team. Om een en ander te stimuleren, werken we nu met 'Talentmanagement': nieuwe competentiegerichte functieprofielen die de rolbewustwording van alle medewerkers stimuleren. Deze competentiegerichte profielen bieden handvatten voor de ontwikkeling en groei van medewerkers in het algemeen en handvatten bij de introductie en implementatie van nieuwe werkmethodieken en –instrumenten afgelopen jaar, zoals de implementatie van projectmatig werken en van het planningspakket YES-plan.

Intern is talentontwikkeling gestimuleerd door onder andere de functie van zakelijk leider niet opnieuw in te vullen, maar alle taken op te splitsen. Hierdoor krijgen niet alleen enkele goed gekwalificeerde medewerkers de kans om zichzelf verder te ontwikkelen, maar heeft de Nederlandse Reisopera ook een tweetal jonge talenten kunnen aannemen. Verder heeft het maatschappelijk verantwoord ondernemen meer vorm gekregen door leerlingen van regionale opleidingscentra een kans te bieden middels werkervaringsstages binnen het decoratelier. Voor een meer preventief verzuimbeleid hebben zowel leidinggevendenden als ook de arbodienst een actievere rol in de signalering en begeleiding gekregen. De personeelsvertegenwoordiging heeft in dit alles een actieve rol gespeeld. In 2018 lag de nadruk op het afronden van een pakket van eenduidige en rechtvaardige arbeidsvoorwaarden. Het management team zal een en ander monitoren en stimuleren aan de hand van periodieke gezamenlijke interviewsessies, waarin ook diverse P&O-kern- en stuurgetallen worden besproken. Dit stimuleert bovendien de feedbackcultuur en voorkomt, voor wat betreft de arbeidsvoorwaarden, toekomstige scheefgroei. Vanwege de verhuizing van kantoor en kostuum- en decoratelier, zal de Nederlandse Reisopera in 2019 het ARBO-plan voor veilige werkplekken en arbeidsomstandigheden actualiseren.

Huisvesting



De Nederlandse Reisopera woont in Enschede en voelt zich daar geworteld. De verankering van de Nederlandse Reisopera is in een langlopende overeenkomst met de gemeente Enschede vastgelegd. In 2018 heeft onze kleine productiekern, naast alle activiteiten uit ons kunstenplan, een prestatie van formaat neergezet. Een verbouwing van ons gehuurde pand in de Performance Factory met een omvang van ruim twee miljoen euro. Een prestatie waar we bijzonder trots op zijn!

In de Performance Factory zijn onze werkplaatsen gerealiseerd, waar wij in eigen huis onze eigen decors, kostuums, kap en grime en rekvisieten kunnen blijven maken. Daarnaast is een aantal kantoren gerealiseerd. Het geheel is afgerond zonder noemenswaardige overschrijdingen.



Op vrijdag 23 november 2018 was de opening van de Performance Factory in het bijzijn van gedeputeerde Hester Maij van de provincie Overijssel en burgemeester Onno van Veldhuizen van Enschede. De hal waar de enorme decors rechtop neergezet kunnen worden, van waar de trucks worden ingeladen, was warm aangekleed met een gastvrije bar, paars licht, statafels en een officieel podium. Daar heeft burgemeester Onno van Veldhuizen een inspirerende toespraak gehouden, waarin hij zei trots te zijn op het feit dat de opera in 'zijn' stad is gevestigd. En ook gedeputeerde Hester Maij bezigde lovende woorden. Maar met goede sfeer en mooie woorden alleen open je geen gebouwen. Er was een live verbinding met het podium van het Wilminktheater waar de repetitie van Die tote Stadt plaatsvond. Daar werd het officiële lint doorgeknipt door de cast, waarna we met een glas champagne geklonken hebben op een mooie toekomst. De 150 genodigden kregen een rondleiding door het pand met op allerlei plekken muzikale verrassingen en mini tentoonstellingen van gerealiseerde producties. Op de werkbank in de werkplaats een spectaculaire Flamenco tapdance, een cellist in de goederenlift en een dameskoor in het naaiatelier. Als afsluiting gaf Joana Dinah Schwing een overrompelende act in doeken die bevestigd waren aan het plafond. Een waardige afsluiting van de avond. De Nederlandse Reisopera is nu definitief in het centrum van Enschede gevestigd! En wij zijn trots.



In 2019 realiseren we in de Performance Factory twee repetitieruimtes om zo te zorgen voor meer flexibiliteit.

De Nederlandse Reisopera is de provincie Overijssel en de gemeente Enschede buitengewoon erkentelijk voor hun financiële steun om de verhuizing naar de binnenstad van Enschede mogelijk te maken.

Fondsenwerving

In 2017 is aandacht besteed aan het op orde brengen van de basis. We hebben in kaart gebracht welke donateurs we hebben en hoe deze aan ons gebonden zijn. We hebben interne financiële processen geoptimaliseerd en de relatie met onze bestaande donateurs verstevigd. Daarnaast zijn nieuwe sponsorpakketten en geefmogelijkheden ontwikkeld. Dit betreft niet alleen de inhoud van de pakketten maar ook de mogelijkheden om online een gift te doen, bijvoorbeeld middels een koppeling met iDEAL. Het plan was om deze pakketten te introduceren in 2018. Door zwangerschapsverlof van onze commercieel manager en daarna haar vertrek zijn deze werkzaamheden niet afgerond. Doordat we een krap bezette organisatie zijn, konden deze werkzaamheden niet zomaar door iemand anders worden opgepakt.

Gedurende 2018 is contact gezocht met de Funding Factory om ons te ondersteunen in het maken van een development plan en ondersteuning in het werven van een nieuwe medewerker. In de eerste helft

van 2019 zal het haalbaarheidsonderzoek en plan van aanpak worden afgerond. Wij zijn voornemens in 2019 een medewerker development te benoemen.

Vriendenvereniging

Per 1 februari 2018 zijn de Vrienden onderdeel van de Stichting Nederlandse Reisopera. De Nederlandse Reisopera kan nu beter een band opbouwen met onze vrienden en hen meer onderdeel maken van de organisatie. De eerste stap was om te zorgen dat de gegevens werden overgedragen aan de Reisopera. In verband met de AVG moest hiervoor een flinke actie worden gehouden om alle 'oud' vrienden formulieren te laten invullen met toestemming voor gegevensoverdracht en incassomachtigingen. Eind 2018 is voor 80% van de vrienden de overgang compleet. We ontwikkelen op dit moment activiteiten om onze vrienden te binden en publiceren het vriendenblad Opera Informa. Daarnaast zetten we in 2019 ook in op werving van nieuwe vrienden.

Paul Pella Fonds

We zijn verheugd dat het Paul Pella Fonds ons ondersteunt met aanzienlijke bedragen, die essentieel zijn voor het uitvoeren van onze artistieke visie. Met name de samenwerking met het Orkest van het Oosten krijgt hiermee een impuls en kunnen we vooral de provincie Overijssel voorzien van projecten die anders onhaalbaar waren. In 2018 zijn de middelen onder andere besteedt aan de productie *Tosca* in samenwerking met het Orkest van het Oosten, *Meezing Messiah* en het Reisopera kinderkoor.

Marketing en communicatie

De door onszelf gestelde doelstellingen wat betreft zaalbezetting van de grote producties, kleine producties en events zijn in 2018 ruimschoots behaald. De verkoopresultaten van de relatief onbekende barokopera *Siroe, re di Persia* overtroffen zelfs onze verwachtingen. Ook wat betreft zichtbaarheid, free publicity en aanwas van bezoekers op onze eigen media was het een goed jaar. Ons aantal volgers op Instagram is het afgelopen jaar met 50% gestegen.

AVG

Op 25 mei 2018 trad de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) in werking. De afdeling marketing & communicatie is, samen met de afdeling financiën ruim van tevoren begonnen met de voorbereidingen. Onze website is voorzien van een SSL-certificaat, ons privacy beleid en cookiebeleid op de website zijn herzien en alle abonnees van onze digitale nieuwsbrief hebben zich via een dubbele opt-in volgens de nieuwe wetgeving kunnen inschrijven in ons bestand. De Reisopera gaat zorgvuldig om met persoonsgegevens van medewerkers, donateurs en Vrienden en via onze eigen kanalen hebben wij onze achterban hiervan op de hoogte gesteld.

Lef, topkwaliteit, vindingrijkheid

In 2018 zijn we verder gegaan met de herziening van onze positionering. De drie kernwaarden *lef*, *topkwaliteit* en *vindingrijkheid* vormen de basis van alles wat wij doen. De uitwerking van deze kernwaarden is vastgelegd in een document.

We gaan in de komende jaren onze huisstijl herzien en in 2018 hebben we al een nieuwe weg ingeslagen wat betreft onze campagnebeelden. We hebben fotograaf/kunstenaar Astrid Verhoef aangetrokken om de beelden die aan de drie grote producties gekoppeld zijn, vorm te geven voor seizoenen 2018/19. Met haar surrealistische landschapsbeelden in heldere, lichte kleuren en uiterst

inventieve beeldbewerking weet ze prachtige scènes neer te zetten, die subtiele verwijzingen bevatten naar de inhoud van de opera en die de kijker tot nadenken stemmen.



De drie campagnebeelden zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden door hun locatie, kleurgebruik en compositie en creëren zo een 'corporate' look en feel die alleen maar naar het merk *Nederlandse Reisopera* kan verwijzen. De nieuwe beelden hebben in posters, driehoeksborden en advertenties een hoge attentiewaarde en worden om hun esthetiek zeer gewaardeerd door ons publiek, de pers en de theaters. De vraag van onze bezoekers naar productieposters om mee naar huis te nemen is nog nooit zo groot geweest! In september is een nieuwe grafisch ontwerper in Enschede aangetrokken om de bestaande huisstijl – vooruitlopend op een restyling – te stroomlijnen en zo te professionaliseren.

Ster & Cultuur

Operapubliek is soms huiverig om te kiezen voor een onbekende operatitel. Wij zijn in 2017 begonnen met een traject om het merk Reisopera steviger in de markt te zetten, om vertrouwen in het merk Reisopera te vergroten en operapubliek via onze goede naam te bewegen ook minder bekende operatitels te bezoeken. De Reisopera programmeert met *lef*, met *vindingrijke* encenseringen en de zangers en muzikale begeleiding zijn altijd van *topkwaliteit*. En ze komen in een theater bij jou in de buurt! In 2018 zijn we daarom voor het eerst begonnen met het uitzenden van Ster & Cultuur tv-spots. Nieuw publiek dat naar de publieke netten kijkt, maakt zo kennis met het merk Reisopera en onze achterban is er trots op 'hun' Reisopera op tv te zien. De theaters geven aan dat de Ster & Cultuur-campagnes significant bijdragen aan de kaartverkoop.

De negen p's

Wie zich verdiept in marketing kent het verhaal van de vier p's. Wie product, prijs, plaats en planning van een productieproces op elkaar afstemt, kan betere verkoopresultaten behalen. De afdeling marketing en communicatie heeft een systeem met 9 p's bedacht, om zo alle indicatoren die onze verkoopresultaten beïnvloeden te kunnen analyseren. In overleg met de andere afdelingen is bekeken hoe we hierop invloed kunnen uitoefenen. Zo bleek dat de volgorde van de speelsteden in een tournee en de tijd tussen een première en de eerste voorstelling op reis van invloed zijn op de verkoopresultaten. Marketing is een inspanning van meerdere afdelingen binnen een organisatie en in de toekomst gaan de verschillende afdelingen in een vroeg stadium met elkaar om tafel om de negen p's in kaart te brengen en bij te sturen waar het kan.

Ons merk sterker onder de aandacht bij de voorstellingen

Ons belangrijkste contactmoment met ons publiek bij onze grote producties is de voorstelling zelf, in het theater. Om bij dit contactmoment ons merk nog duidelijker onder de aandacht te kunnen brengen, heeft de afdeling marketing en communicatie, samen met de afdeling educatie en voorlichting, twee initiatieven uitgewerkt.

1. De inleiding bij de voorstelling is geoormerkt als 'marketinginstrument.' De Reisopera heeft besloten de inleiding voortaan in eigen hand te nemen, waar dat kan. In bijna alle theaters wordt de inleiding of live gedaan door Ben Coelman of wordt een film vertoond van 30 minuten. De film bevat achtergrondinformatie, historische geluids- en videofragmenten, interviews met het artistieke team, repetitiebeelden en beelden uit de voorstelling. Zo krijgt het publiek een inleiding te zien, die beter aansluit bij de voorstelling die ze daarna gaan zien en is de Reisopera voorafgaand aan de voorstelling bij deze groep zeer geïnteresseerde bezoekers goed in het vizier. We zijn bij de productie *Tosca* begonnen met de inleiding-nieuwe stijl en de reacties van publiek en theaters zijn positief.
2. Wij delen bij onze voorstellingen een gratis programmaboekje uit. In 2018 is begonnen met het toevoegen van corporate informatie aan het programmaboekje, zodat we inmiddels liever spreken van een *voorstellingsbrochure*. Bezoekers van onze voorstellingen krijgen naast de informatie over de operaproductie die ze gaan zien ook informatie over de Reisopera, over toekomstige producties van de Reisopera, over events waar de Reisopera te zien is en over onze Vrienden.

Productontwikkeling voor nieuwe locaties

Nieuw operapubliek vinden blijft een voortdurend doel en ook passie van de Reisopera. Niet-theaterpubliek kunnen we bereiken door met nieuwe, kleinere producties op nieuwe locaties (festivals, kleine theaters) te gaan staan. In 2018 is begonnen met de ontwikkeling van drie kleine producties, waarmee we de komende jaren letterlijk uit onze comfortzone van de grote theaterzalen gaan treden. De familievoorstelling *Orfeo* (coproductie met Theater Sonnevance uit Enschede) droeg ook bij aan het bereiken van nieuwe doelgroepen. Veel jonge gezinnen maakten zo voor het eerst kennis met de Reisopera en met opera.

Fotografie:

Hans van den Bogaard, Marco Borggreve, Frans Dekker, Ilona Hartensveld, Sanne Peper, Annina Romita, Anko Stoffels, Astrid Verhoef en Robert Verhoeve.

2.5 Financieel verslag

Het exploitatieresultaat

Het exploitatieresultaat 2018 wordt vergeleken met de cijfers over 2017 en met de door de raad van toezicht goedgekeurde begroting 2018.

Gerealiseerd 2018 en begroot 2018

Het resultaat voor 2018 is uitgekomen op €1.903.000, hetgeen €1.991.000 hoger is dan begroot. Het verschil wordt voor €1.400.000 veroorzaakt door hogere baten dan begroot. Hiervan bedraagt €1.230.000 de boekwinst op de verkoop van het pand Perikweg. De overige directe inkomsten zijn €72.000 hoger dan begroot als gevolg van de opbrengsten uit de coproductie van Orfeo met Sonnevank.

Inzake de subsidies wordt nog opgemerkt dat enerzijds de subsidie structureel OCW hoger is uitgevallen met €84.000 (2,3%) door met name de herziening door OCW als gevolg van loon- en prijsbijstellingen 2018. Anderzijds zijn de structurele provincie subsidies €67.000 lager dan begroot als gevolg van het nog niet vrij laten vallen in 15 jaar van de 'blijverssubsidie' van €1.000.000. Vrijval zal nu vanaf 2019 zijn, omdat in 2019 de totale afwikkeling van de 'huisvestingssubsidies' en afrekening en afschrijving van de Performance Factory plaatsvindt.

De totale lasten zijn €592.000 lager dan begroot. De belangrijkste reden hiervoor is de vrijval van de onderhoudsvoorziening, omdat het eigen pand is verkocht. De vrijval van €394.000 is positief ten opzichte van de begroting. Daarnaast heeft er geen dotatie aan de voorziening groot onderhoud plaatsgevonden, waar wel €52.000 voor was begroot. Ook de beheerslasten personeel zijn €137.000 lager dan begroot, hetgeen gelegen is in het vertrek van de commercieel manager en minder inzet aan extern advies dan begroot.

Gerealiseerd 2018 en gerealiseerd 2017

Het resultaat voor 2018 is €937.000 hoger dan vorig jaar. De opbrengstenkant (totale baten) zijn €1.508.000 hoger dan vorig jaar. Hiervan wordt €1.230.000 verklaard door de boekwinst op de verkoop van het pand Perikweg (gepresenteerd onder de indirecte inkomsten), hetgeen de eigen inkomsten in 2018 verhoogt. De overige directe inkomsten zijn €69.000 hoger als gevolg van sponsorinkomsten van €60.000, welke er in 2017 niet waren. De bijdragen uit private middelen zijn €135.000 hoger dan vorig jaar. Dit wordt voor €92.500 verklaard doordat de Vriendenvereniging van de Nederlandse Reisopera is opgeheven en haar gelden heeft overgeheveld naar de Nederlandse Reisopera.

De totale lasten zijn met €571.000 gestegen ten opzichte van vorig jaar. De toename wordt verklaard door het feit dat we in 2018 drie grote producties hebben gemaakt en in 2017 waren dat er twee. Tevens hebben we gecoproduceerd, hetgeen die circa € 120.000 hogere kosten met zich meebracht (met daartegenover € 68.000 opbrengst). Daarentegen zijn de beheerslasten materieel gedaald met €371.000, hetgeen verklaard wordt door de vrijval van de in het verleden gevormde onderhoudsvoorziening, samenhangend met de verkoop van het eigen pand.

De financiële positie

De financiële positie van de Nederlandse Reisopera is op dit moment stabiel. De Nederlandse Reisopera kan op korte en middellange termijn voldoen aan al zijn verplichtingen. De reserves bieden zekerheid voor de nabije toekomst, maar het voortdurend interen op die reserves is op termijn niet houdbaar. Wanneer we kijken naar de meerjarenbegroting 2017-2020 zien we dat voor de laatste drie jaren een negatief resultaat is begroot door het programmeren van drie producties. De financiering vanuit het Rijk past niet bij het ambitieniveau van de Nederlandse Reisopera. De toevoeging van het resultaat van 2017 en 2018 aan de algemene reserves betekent dat de financiële positie is verbeterd ten opzichte van het jaar 2016. Maar die verbetering is wel mede tot stand gekomen door eenmalig niet aan de inhoudelijke wens te voldoen van drie grote zaalproducties per jaar in 2017. En de verkoopopbrengsten (boekwinst) van de verkoop van het pand in 2018. Daarnaast is er structureel sprake van een zekere spagaat. Vernieuwing van de programmering is niet alleen een uitdaging die we graag vorm hebben gegeven en willen blijven geven, het heeft ook het risico in zich dat het publiek langer de tijd nodig heeft deze verandering te omarmen. Of, nog sterker, dat de aansluiting wordt gemist met het publiek.

De inspanningen voor de verwerving van de eigen inkomsten worden op dit moment geïntensiveerd, door het aannemen van een commercieel manager. Niet alleen omdat dit wordt verlangd door het ministerie van OCW, maar ook omdat het onze financiële basis verbreedt. Zoals reeds eerder vermeld, heeft dit geleid tot een hoofdsponsor vanaf 2018, waar we erg trots op zijn.

De solvabiliteitsratio (vrije reserves gedeeld door de totale passiva) bedraagt 24,5% ultimo 2018 (2017: 7,2%). De mooie toename wordt grotendeels verklaard door de toevoeging aan de algemene reserve van de boekwinst op de verkoop van het pand Perikweg.

Het weerstandsvermogen (vrije reserves gedeeld door totale baten) bedraagt ultimo 2018 31,5% (2017: 9,2%).

Verantwoording eigen inkomsten

Het aantal en soort producties en voorstellingen, de regionale spreiding en de verdeling ervan over zaalgrootte en de bezoekersaantallen worden normaal gesproken vermeld in het geaggregeerd overzicht prestatieverantwoording. Doordat de nieuwe tool van het ministerie nog niet naar behoren functioneert en de oude tool uit de lucht is moeten wij dit jaar de gegevens aanleveren in een door het ministerie verstrekt Excel bestand. Hierdoor is het voor ons niet mogelijk om op basis van deze vele data een filtering te maken op de oude manier. Hieronder vindt u een samenvatting van onze bezoekersaantallen.

Bezoeken aan voorstellingen	2018	Gemiddelde eis
Grote zaalproducties	28.283	24.000
Educatieve activiteiten	12.752	10.000
Festivals, participatie en maatschappelijke projecten	19.734	19.000
Overige activiteiten	4.037	
Bezoeken aan voorstellingen totaal	64.806	53.000

Wat betreft de eigen inkomsten geldt een minimumpercentage van 23,5%. De groeinorm van gemiddeld 1 procentpunt per jaar is niet van toepassing in de periode 2017-2020. Voor het verslagjaar is het eigen inkomsten percentage uitgekomen op 30,4% (2017: 23,8 %).

Het eigen inkomstenpercentage betreft de verhouding tussen de eigen inkomsten en de structurele subsidie. Het betreft: totaal eigen inkomsten / totaal structurele subsidies (OCW en andere ministeries, provincies, gemeenten en andere overheden) x 100%.

In de volgende twee tabellen worden de eigen inkomsten gepresenteerd voor respectievelijk het verslagjaar ten opzichte van de begroting en de verlangde en gerealiseerde percentages over de gehele periode van het kunstenplan. In paragraaf 2.4 van dit jaarverslag is reeds ingegaan op de activiteiten die in 2017 en 2018 zijn geïnitieerd ter vergroting van de eigen inkomsten. De gemiddeld behaalde 27,2% aan eigen inkomsten in de periode 2017-2018 is boven de norm van 23,5% die geldt voor de periode 2017-2020.

Percentage eigen inkomsten in de periode 2017 – 2020

	Gemiddelde norm OCW	2017	2018	Gemiddeld 2017-2018
Rijkssubsidie & structurele subsidie		€ 3.882.848	€ 3.976.340	€ 7.850.188
Eigen inkomsten (gecorrigeerd)		€ 925.984	€ 1.206.502	€ 2.132.486
Percentage werkelijk	23,5 %	23,8 %	30,4 %	27,2 %

Gelieerde rechtspersonen

De Stichting Artistiek Personeel Nederlandse Reisopera fungeert als werkgever voor nieuw aan te stellen medewerkers. De betreffende personeelslasten maken integraal onderdeel uit van deze jaarrekening.

Samen met het Orkest van het Oosten is de Nederlandse Reisopera verantwoordelijk voor de financiële consequenties van de uitvoering van de wachtgeldregeling die van toepassing was bij de reorganisatie van Opera Forum Filharmonisch naar Nationale Reisopera en Orkest van het Oosten. De uitvoering van deze regeling geschiedt door Stichting Forum Facilitair.

De Nederlandse Reisopera voert de administratie voor de Stichting Forum Facilitair en het Paul Pella Fonds (een zelfstandige entiteit).

De Nederlandse Reisopera had tot en met begin 2018 een zelfstandige Vriendenvereniging met ongeveer 700 leden. Deze vereniging stond op zichzelf. In 2017 waren onderhandelingen gestart voor overname van de vrienden door de Reisopera. Begin 2018 is dit afgerond. Op de algemene ledenvergadering van 4 november 2017 is destijds voor gestemd. Per 1 februari 2018 zijn de vrienden onderdeel van de Stichting Nederlandse Reisopera. Die kan nu een betere band opbouwen met onze vrienden en hen meer onderdeel maken (ook emotioneel) van de organisatie. De liquide middelen van de vriendenvereniging zijn in totaliteit gedoneerd aan Stichting Nederlandse Reisopera en middels een bestemmingsfonds eind 2018 bestemd.

Risicoparagraaf

Verhuizing

De gefaseerde verhuizing van de Nederlandse Reisopera is in 2018 afgerond. Door strak te sturen zijn hier geen grote overschrijdingen geweest. Met deze verhuizing hebben we het risico van de voormalige behuizing aan de Perikweg opgevangen. Het nu voorziene structurele tekort in de exploitatie van de nieuwe huisvesting (bij de huidige ramingen ca. €92.000 op jaarbasis) zal op termijn moeten worden beperkt. Voor het eerste jaar zal de gemeente Enschede deze extra lasten subsidiëren. Vanaf 2019 zal de investeringssubsidie van de gemeente Enschede (€1.000.000) in 15 jaar vrijvallen om een deel van deze kosten te kunnen opvangen (jaarlijks €67.000).

Personele omvang

De personele omvang van de Nederlandse Reisopera is na de reorganisatie fors neerwaarts bijgesteld. Eind 2017 is naar aanleiding van een evaluatie van de verdeling van het uit te voeren takenpakket een herschikking uitgevoerd. In 2018 hebben we nauwlettend deze aangepaste werkwijze gevolgd, in goed overleg met de personeelsvertegenwoordiging en het managementteam. Signalen van de ervaren fors toegenomen werkdruk vragen hierbij om speciale aandacht. Om de prestaties te leveren maken medewerkers overuren, met bijbehorende risico's. De minimale bezetting ten opzichte van de te verzetten werkzaamheden blijft een risico. Want de jaarlijkse beschikbare middelen maken het lastig een goede, structurele personele basis te vormen. De personele basis van onze organisatie is kwetsbaar, en het beheer van overuren uitermate lastig. De personele bezetting moeten worden uitgebreid om een gefundeerde garantie op continuïteit en toekomstbehendigheid af te kunnen geven.

Bezoekersaantallen

Eén van onze prestatie-eisen is de bezoekersaantallen. Behalve dat het een eis is vanuit het ministerie willen wij onze producties aan een zo groot mogelijk publiek laten zien. Ook wordt vernieuwing van ons verlangd, onder andere in repertoire keuzes. Sommige theaters zijn mede door financiële risico's behoudender gaan programmeren en willen het financiële risico zo veel mogelijk bij de Reisopera leggen, vooral bij minder bekende titels. We zijn hierbij deels afhankelijk van hen. Daarnaast kopen onze bezoekers vaak eerder een kaart voor een bekende titel dan een minder bekende. Deze beide factoren staan haaks op het vernieuwen, wat ook een deel van onze taak is. We proberen in onze jaarlijkse- en seizoenplanning de mix van bekend en onbekend repertoire zo goed mogelijk in balans te houden. Daarnaast werken we, met zeer beperkte middelen aan onze naamsbekendheid en proberen we ons publiek meer op basis van onze naam en daarbij behorende kwaliteit naar de theaters te trekken, dan voor alleen de titel van de productie. In dit kunstenplan kijken we naar samenwerking en andere vormen van participatie-projecten om zo bij te dragen aan onze bezoekersaantallen en om het risico bij vernieuwing te verkleinen.

Eigen inkomstennorm

Hoewel de eigen inkomstennorm per definitie altijd een risico is, zijn we verheugd te melden dat we geen problemen verwachten met het behalen van de gemiddelde norm van 23,5% over de relevante jaren.

Wet- en regelgeving

Wij hebben de financiële gevolgen van de Fair Practice Code en de herziene Governance Code vooralsnog onvoldoende in beeld om daar een uitspraak over te doen. In de loop van 2019 zullen wij de gevolgen onderzoeken.

Zeker is wel dat de aanstaande Brexit een risico vormt voor de artistieke keuzes. Het is niet langer vanzelfsprekend dat we artiesten uit het Verenigd Koninkrijk mogen engageren, alsmede bepaalde onderdelen van ons decor en kostuums importeren.

Kosten orkestbegeleiding

Stijgende kosten van de orkestbegeleidingen vormen, op de lange termijn, een risico. Vooral het Noord Nederlandse Orkest met hun straffe cao, gecombineerd met de lange reisafstanden tussen hun vestigingsplaats en repetitie en uitvoeringslocaties, leiden tot zeer hoge 'out of pocket' kosten. Hoewel hun artistiek niveau al jarenlang onberispelijk is, dienen we realistisch te zijn over de toekomstige haalbaarheid van deze kosten.

Fusie Orkest van het Oosten en Het Gelders Orkest

De aanstaande fusie tussen het Orkest van het Oosten en Het Gelders Orkest is, in zekere mate, ook een risico. De hoge kwaliteit van beide orkesten, afzonderlijk van elkaar, is ons al jaren bekend. Echter, het samensmelten van twee totaal verschillende klankwerelden zal de nodige tijd in beslag nemen. Wij blijven op positieve wijze in gesprek met beide orkesten over het invullen en uitvoeren van deze uitdaging. Het in stand houden van topkwaliteit in de orkestbegeleidingen van de Reisopera is van enorm belang, niet alleen voor hun toekomst, maar ook voor de onze.

3. Jaarrekening

3.1 Balans per 31 december 2018 (na resultaatbestemming)

ACTIVA	31 december 2018	31 december 2017
Vaste activa		
II. Materiële vaste activa		
1. Gebouwen en terreinen	€ -	€ 575.098
2. Activa in uitvoering	€ 1.923.008	€ 360.434
3. Huurdersinvesteringen		€ -
4. Inventaris en inrichting	€ 44.393	€ 56.610
5. Andere vaste bedrijfsmiddelen	€ 34.131	€ 4.500
TOTALE (MATERIËLE) VASTE ACTIVA	€ 2.001.532	€ 996.642
Vlottende activa		
IV. Voorraden		
1. Onderhanden activiteiten	€ 551.464	€ 312.203
Totaal voorraden	€ 551.464	€ 312.203
V. Vorderingen		
1. Op debiteuren	€ 310	€ 269.632
2. Overige vorderingen	€ -	€ -
3. Belastingen en premies sociale verzekering	€ 153.570	€ 190.536
4. Overlopende activa	€ 124.891	€ 32.061
Totaal vorderingen	€ 278.771	€ 492.228
VII. Liquide middelen	€ 5.541.835	€ 4.580.613
TOTALE VLOTTENDE ACTIVA	€ 6.372.070	€ 5.385.044
TOTALE ACTIVA	€ 8.373.602	€ 6.381.687

PASSIVA	31 december 2018	31 december 2017
Eigen vermogen		
I. Algemene reserve	€ 2.052.759	€ 505.395
II. Bestemmingsreserve huisvesting NRO	€ -	€ 75.982
III-1. Bestemmingsreserve frictiekostenvergoeding OCW	€ 1.078.754	€ 1.078.754
III-2. Bestemmingsfonds OCW 2013-2016	€ 859.143	€ 903.609
III-3. Bestemmingsfonds OCW 2017-2020	€ 1.069.982	€ 658.664
IV. Overige bestemmingsfondsen	€ 92.411	€ 72.000
Totale Eigen Vermogen	€ 5.153.049	€ 3.294.403
V. Voorzieningen		
1. Voorziening groot onderhoud	€ -	€ 394.490
2. Voorziening jubilea	€ 11.732	€ 7.212
Totale Voorzieningen	€ 11.732	€ 401.702
VI. Langlopende schulden		
1. Vooruitontvangen Investeringsubsidies	€ 2.600.000	€ 1.800.000
Totale langlopende schulden > 1 jaar	€ 2.600.000	€ 1.800.000
VII. Kortlopende schulden		
1. Schulden aan leveranciers	€ 425.982	€ 690.148
2. Belastingen en premies sociale verzekering	€ 12.188	€ 41.463
3. Overige schulden	€ 85.832	€ 88.570
4. Overlopende passiva	€ 84.819	€ 65.401
Totale kortlopende schulden < 1 jaar	€ 608.821	€ 885.582
TOTALE PASSIVA	€ 8.373.602	€ 6.381.687

3.2 Exploitatierkening

BATEN	Boekjaar 2018	Begroting 2018	Boekjaar 2017
Eigen inkomsten			
1. Publieksinkomsten binnenland (2+3+4+5)	771.484	769.699	752.749
2. Recette	120.640	107.610	168.152
3. Uitkoop	202.250	350.500	188.640
4. Partage	412.594	275.589	359.957
5. Overige publieksinkomsten	36.000	36.000	36.000
6. Publieksinkomsten buitenland	-	-	-
7. Totale Publieksinkomsten (1+6)	771.484	769.699	752.749
8. Sponsorinkomsten	60.000	56.000	-
9. Vergoedingen coproducent	67.754	-	20.000
10. Overige directe inkomsten	18.187	20.000	54.285
11. Totaal overige directe inkomsten (8+9+10)	145.941	76.000	74.285
12. Totaal directe inkomsten (7+11)	917.425	845.699	827.034
13. Indirecte inkomsten	1.307.082	14.500	17.128
14. Private middelen - particulieren incl. vriendenverenigingen	146.897	139.500	21.061
15. Private middelen - bedrijven	-	-	-
16. Private middelen - private fondsen	70.000	60.000	60.761
17. Private middelen - goede doelenloterijen	-	-	-
18. Totale bijdragen uit private middelen (14+15+16+17)	216.897	199.500	81.822
19. Totaal eigen inkomsten (12+13+18)	2.441.404	1.059.699	925.984
20. Baten in natura	-	-	-
Subsidies			
21. Totaal structureel OCW	3.767.340	3.682.848	3.682.848
22. Totaal structureel Provincie	200.000	266.667	200.000
23. Totaal structureel Gemeente	-	-	-
24. Totaal structureel publieke subsidie overig	-	-	-
25. Totaal structurele subsidies (21+22+23+24)	3.967.340	3.949.515	3.882.848
26. Incidentele publieke subsidies	100.000	100.000	192.000
27. Totaal subsidies (25+26)	4.067.340	4.049.515	4.074.848
TOTALE BATEN (19+20+27)	6.508.744	5.109.214	5.000.832
LASTEN	Boekjaar 2018	Begroting 2018	Boekjaar 2017
1. Beheerlasten materieel	85.369	556.194	456.400
2. Beheerlasten personeel	529.928	664.569	479.595
3. Beheerlasten totaal (1+2)	615.297	1.220.763	935.995
4. Activiteitenlasten materieel	1.015.277	1.322.618	717.805
5. Activiteitenlasten personeel	2.973.518	2.653.164	2.378.965
6. Activiteitenlasten totaal (4+5)	3.988.795	3.975.782	3.096.770
TOTALE LASTEN (3+6)	4.604.092	5.196.545	4.032.765
7. Saldo uit gewone bedrijfsvoering (totale baten - totale lasten)	1.904.652	(87.331)	968.067
8. Saldo rentebaten / -lasten	(1.540)	(1.000)	(1.687)
EXPLOITATIERESULTAAT (7+8)	1.903.112	(88.331)	966.380

PERSONEEL EN VRIJWILLIGERS		Boekjaar 2018		Begroting 2018		Boekjaar 2017	
<i>Specificatie personeelslasten</i>		€	fte	€	fte	€	fte
1.	Waarvan vast contract	998.212	17,8	1.032.847	18,5	964.907	17,3
2.	Waarvan tijdelijk contract	96.579	1,9	-	-	24.779	0,6
3.	Waarvan inhuur	2.408.655	PM	2.284.886	PM	1.868.874	PM
4.	Personeelslasten totaal (1+2+3)	3.503.446	19,7	3.317.733	18,5	2.858.560	17,8
<i>Vrijwilligers</i>		aantal		aantal		aantal	
5.	Vrijwilligers: fte	1,5		0,8		1,0	
6.	Vrijwilligers: personen	12		7		10	

3.3 Grondslagen

Algemene toelichting

Algemeen

Het jaarverslag is opgesteld conform de voorwaarden uiteengezet in het Handboek "Verantwoording cultuursubsidies instellingen 2017-2020" en mede met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving RJ 640 (organisaties zonder winstoogmerk) van de raad voor de Jaarverslaggeving. Bij het opstellen van de jaarrekening is uitgegaan van de veronderstelling dat het geheel van activiteiten en werkzaamheden van de Nederlandse Reisopera wordt voortgezet (continuïteitsveronderstelling).

De jaarrekening is een samengestelde jaarrekening van de Nederlandse Reisopera en de Stichting Artistiek Personeel Nederlandse Reisopera (hierna Stichting STAP). De Stichting STAP fungeert als werkgever voor nieuw aan te stellen medewerkers. De betreffende personeelslasten maken integraal onderdeel uit van deze jaarrekening.

Activiteiten

De activiteiten van Stichting Nederlandse Reisopera kan worden samengevat met de beoefening van podiumkunst en produceren van opera's en hetgeen daartoe bevorderlijk is. De Stichting stelt zich ten doel de bevordering van muziekdramatische kunst.

Vestigingsadres, rechtsvorm en inschrijffnummer handelsregister

Stichting Nederlandse Reisopera is feitelijk gevestigd op Wenninkgaarde 40, 7511PH te Enschede en is ingeschreven bij het handelsregister onder nummer 41031563.

Oordelen en schattingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt het bestuur zich verschillende oordelen en schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningpost.

Wijzigingen van de schattingen en veronderstellingen kunnen van invloed zijn op bedragen die in de komende jaren worden gerapporteerd. Daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van de schattingen.

Verbonden partijen

Als verbonden partij worden alle rechtspersonen aangemerkt waarover overheersende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend. Ook rechtspersonen die overwegende zeggenschap kunnen uitoefenen worden aangemerkt als verbonden partij. Ook de statutaire directieleden, andere sleutelfunctionarissen in het management van Nederlandse Reisopera of Stichting STAP en nauwe verwanten zijn verbonden partijen.

Transacties van betekenis met verbonden partijen worden toegelicht voor zover deze niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan. Hiervan wordt toegelicht de aard en de omvang van de transactie en andere informatie die nodig is voor het verschaffen van het inzicht.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar.

Functionele exploitatierekening

Voor de functionele exploitatierekening is het model gehanteerd zoals voorgeschreven in het Handboek verantwoording cultuursubsidies instellingen 2017-2020 van de rijksoverheid. In de functionele exploitatierekening zijn overige personeelslasten zoals uitgaven voor cursussen en afvloeiingsmaatregelen verantwoord onder lasten personeel met een vast contract. In de begroting 2018 zijn de lasten van vast en tijdelijk personeel als totaal gerapporteerd onder lasten personeel met een vast contract. Een uitsplitsing naar personeelslasten met een vast of tijdelijk contract wordt in de begroting niet gemaakt.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Algemeen

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. De waarderingsgrondslagen zijn hierna uiteengezet. Voor zover niet anders is vermeld, geschiedt waardering tegen nominale waarde. Ontvangsten en uitgaven worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

Materiële vaste activa

Gebouwen en terreinen en huurdersinvesteringen zijn gewaardeerd tegen de aanschafwaarde. De aanschafwaarde van de gebouwen wordt verminderd met de jaarlijkse lineaire afschrijvingen en eventuele extra afschrijvingen, gebaseerd op de verwachte economische levensduur. Op terreinen wordt niet afgeschreven.

Voor de toekomstige kosten van groot onderhoud aan de bedrijfsgebouwen was een voorziening voor groot onderhoud gevormd. De toevoeging aan de voorziening werd bepaald op basis van het geschatte bedrag van het onderhoud en de periode die telkens tussen de werkzaamheden van groot onderhoud verloopt. Reeds sinds jaren werd niet meer gedoteerd, omdat het pand verkocht zou worden en geen onderhoud naar verwachting meer zou worden uitgevoerd.

De overige materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de aanschafwaarde verminderd met de jaarlijkse lineaire afschrijvingen.

In het jaar van investeren wordt naar tijdsgelang afgeschreven.

Voor de gehanteerde percentages wordt verwezen naar de toelichting op de materiële vaste activa.

Onderhanden activiteiten

De onderhanden activiteiten betreffen de vooruitbetaalde kosten voor producties die in volgende jaren in première gaan. Onderhanden activiteiten wordt gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of lagere opbrengstwaarde. De opbrengstwaarde is de geschatte verkoopprijs onder aftrek van direct toerekenbare verkoopkosten.

Vorderingen

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering. Na verwerking worden de vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen wordt onderscheiden in een algemene reserve, bestemmingsreserves en bestemmingsfondsen.

Algemene reserve

Dit betreft dat deel van het eigen vermogen waar geen specifieke besteding aan is gegeven door derden of de directie.

Bestemmingsreserves

Aan deze, binnen het vermogen afgezonderde reserves, is door de directie van de Stichting onder goedkeuring van de raad van toezicht een in de jaarrekening omschreven bestedingsmogelijkheid gegeven. Deze ligt in het verlengde van het doel van de stichting.

Bestemmingsfondsen

Aan dit, binnen het vermogen afgezonderd fonds, is op voorschrift van OCW, een in de jaarrekening omschreven bestedingsdoel gegeven. Deze ligt in het verlengde van het doel van de stichting.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is, en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten.

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te wikkelen. De overige voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen af te wikkelen, tenzij anders vermeld.

Wanneer de verwachting is dat een derde de verplichtingen vergoedt, en wanneer het waarschijnlijk is dat deze vergoeding zal worden ontvangen bij de afwikkeling van de verplichting, dan wordt deze vergoeding als een actief in de balans opgenomen.

De voorziening groot onderhoud is gevormd teneinde de dreigende, acute problemen betreffende het huidige pand aan de Perikweg te Enschede het hoofd te kunnen bieden. Deze voorziening is in 2018 vrijgevallen op het moment van overgang van rechten en plichten van het pand aan de koper in 2018. Door de Nederlandse Reisopera is een voorziening jubilea opgenomen. De voorziening jubilea wordt opgenomen tegen de contante waarde van de verwachte uitkeringen gedurende het dienstverband. Bij de berekening van de voorziening wordt onder meer rekening gehouden met verwachte salarisstijgingen en de blijfkans. De voorziening betreft de nog uit te betalen bedragen aan werknemers bij een 25-jarig of 40-jarig dienstjubileum.

Op de pensioenregeling die voor Stichting Nederlandse Reisopera geldt, zijn de bepalingen van de Nederlandse Pensioenwet van toepassing en wordt op verplichte en contractuele basispremies aan het pensioenfonds ABP betaald door Stichting Nederlandse Reisopera. De premies worden verantwoord als personeelskosten zodra deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa indien dit tot een terug storting leidt of tot een vermindering van toekomstige betalingen. Nog niet betaalde premies worden als verplichting op de balans opgenomen.

Langlopende schulden

Langlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. De langlopende schulden betreffen investeringssubsidies welke jaarlijks afnemen gelijkelijk met de onderliggende materiële vaste activa waarvoor de subsidies verkregen zijn. De jaarlijkse afname wordt als bate verantwoord in de staat van baten en lasten, zodat de afschrijvingslast resultaatneutraal door de staat van baten en lasten lopen.

Kortlopende schulden

Kortlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde, hetgeen doorgaans de nominale waarde betreft. Na verwerking worden de vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs.

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

Het exploitatieresultaat wordt bepaald als het verschil tussen het totaal der baten en het totaal der lasten. De baten worden verantwoord in het jaar waarin zij zijn gerealiseerd. Lasten worden verantwoord zodra zij voorzienbaar zijn. Aanschaffingen voor decors, kostuums, rekwisieten, belichtingsmateriaal voor de eigen programmering worden verantwoord in het jaar dat de voorstelling wordt opgevoerd.

Subsidies

De structurele subsidies die worden ontvangen ten behoeve van de exploitatie van voortdurende activiteiten worden als baten verantwoord in de functionele exploitatierekening in het jaar waar de toekenning voor geldt. Exploitatiesubsidies worden als bate verantwoord in de exploitatierekening in het jaar waarin de gesubsidieerde kosten zijn gemaakt of opbrengsten zijn gederfd. De baten worden verantwoord als het waarschijnlijk is dat deze worden ontvangen. Subsidies met betrekking tot investeringen in materiële vaste activa worden als bate verantwoord gelijkelijk met de afschrijving van het desbetreffende actief.

Sponsorbijdragen

Bijdragen van sponsors worden verantwoord in het jaar waarop de bijdrage betrekking heeft.

Giften

De giften die worden ontvangen ten behoeve van de exploitatie van voortdurende activiteiten worden als baten verantwoord in de functionele exploitatierekening in het jaar waar de toekenning voor geldt.

Personeelskosten

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de exploitatierekening voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers respectievelijk de belastingautoriteit.

Stichting Nederlandse Reisopera heeft haar pensioenregeling verwerkt volgens de verplichtingenbenadering. De over het verslagjaar verschuldigde premie wordt als last verantwoord. Zie ook de grondslagen voor waardering van activa en passiva, bij Pensioenvoorziening.

Afschrijvingen

Materiële vaste activa worden vanaf het moment van ingebruikneming afgeschreven over de verwachte toekomstige gebruiksduur van het actief. Over terreinen wordt niet afgeschreven. Indien een schattingswijziging plaatsvindt van de toekomstige gebruiksduur, dan worden de toekomstige afschrijvingen aangepast. Boekwinsten en -verliezen uit de incidentele verkoop van materiële vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen.

Rentebaten en rentelasten

Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de betreffende activa en passiva.

Belastingen over het resultaat

De Stichting is vrijgesteld van vennootschapsbelasting over haar resultaat.

3.4 Toelichting op de balans

Activa

II. Materiele vaste activa

	Terreinen en gronden	Gebouwen	Activa in uitvoering	Inrichting - Inventaris	Inrichting - Gebruiks- apparatuur	Inrichting - Computers etc.	Vervoer- middelen	Totaal
<i>Stand per 1 januari 2018</i>								
Aanschaffingswaarde	€ 575.098	€ 435.470	€ 360.434	€ 58.032	€ 466.507	€ 76.604	€ 54.997	€ 2.027.142
Cumulatieve afschrijvingen	€ -	€ -435.470	€ -	€ -44.000	€ -438.323	€ -62.211	€ -50.497	€ -1.030.500
Boekwaarde per 1 januari 2018	€ 575.098	€ -	€ 360.434	€ 14.032	€ 28.184	€ 14.393	€ 4.500	€ 996.642
<i>Mutaties</i>								
Investerings	€ -	€ -	€ 1.562.574	€ -	€ 44.466	€ 5.401	€ 41.338	€ 1.653.779
Desinvesteringen	€ -575.098	€ -435.470	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -44.197	€ -1.054.766
Afschrijvingen	€ -	€ -	€ -	€ -2.010	€ -9.054	€ -6.554	€ -7.207	€ -24.825
Afschrijvingen desinvesteringen	€ -	€ 435.470	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 39.697	€ 475.167
Ten laste van bestemmingsfonds OCW 2013-2016	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -44.466	€ -	€ -	€ -44.466
Saldo mutaties	€ -575.098	€ -	€ 1.562.574	€ -2.010	€ -9.054	€ -1.153	€ 29.631	€ 1.004.890
<i>Stand per 31 december 2018</i>								
Aanschaffingswaarde	€ -	€ -	€ 1.923.008	€ 58.032	€ 510.973	€ 82.005	€ 52.138	€ 2.626.156
Cumulatieve afschrijvingen	€ -	€ -	€ -	€ -46.010	€ -491.843	€ -68.765	€ -18.007	€ -624.624
Boekwaarde per 31 december 2018	€ -	€ -	€ 1.923.008	€ 12.022	€ 19.130	€ 13.240	€ 34.131	€ 2.001.532
Afschrijvingspercentages	0,0	2,5	0,0	10,0	20,0	33,3	20,0	

De gebouwen en de grond betroffen het pand en de onderliggende grond van de Nederlandse Reisopera aan de Perikweg 97 in Enschede. Het pand en de grond waren volledig eigendom van de stichting. Op 21 december 2016 is een verkoopovereenkomst van de gebouwen en grond met een in de provincie Overijssel gevestigd bouwbedrijf getekend. De gebouwen waren tot en met medio 2018 nog in gebruik door de stichting. De overdracht van het registergoed heeft plaatsgevonden in 2018. De gerealiseerde boekwinst bij de verkoop is in overleg met het ministerie volledig ten gunste van de algemene reserve gekomen.

De activa in uitvoering betreffen uitgaven in het kader van de herhuisvesting van de stichting in de Performance Factory in Enschede, inclusief herontwikkeling van de openbare ruimte op het Polaroid-terrein waar de Performance Factory gevestigd is. Aangezien de inrichting- en verbouwingsactiviteiten nog niet volledig afgerond zijn per balansdatum en in 2019 een eindverantwoording aan de gemeente gegeven moet worden, inclusief een definitieve beslissing over de hoogte van de investeringssubsidie en de verwerking hiervan in de jaarrekening, is besloten om de rubriek activa in uitvoering ultimo 2018 te handhaven en nog niet af te schrijven over de gedane huurdersinvesteringen.

IV. Voorraden - Onderhanden activiteiten

De onderhanden activiteiten betreffen voorbereidingskosten (variabel) van producties in 2019 en verder.

	2018	2017
2019 Die tote Stadt	€ 429.015	€ 49.801
2019 A Little Night Music	€ 65.248	€ 14.424
2020 De verkochte Bruid	€ 35.677	€ -
2019 Il barbiere di Siviglia	€ 16.798	€ -
2019 Jevgeni Onegin	€ 4.726	€ -
2018 Siroe, re di Persia	€ -	€ 145.211
2018 Der fliegende Holländer	€ -	€ 52.144
2018 Tosca	€ -	€ 50.623
	€ 551.464	€ 312.203

V. Vorderingen

1. Debiteuren

	2018	2017
Nominale waarde ultimo boekjaar	€ 310	€ 269.632
Af: voorziening wegens dubieus	€ -	€ -
	€ 310	€ 269.632

3. Belastingen en premies sociale verzekering

	2018	2017
Omzetbelasting	€ 153.570	€ 190.536
	€ 153.570	€ 190.536

4. Overlopende activa

	2018	2017
NTO subsidies en inkomsten	€ 99.000	€ 20.000
Vooruitbetaalde kosten	€ 24.841	€ 11.011
Waarborgsommen	€ 1.050	€ 1.050
	€ 124.891	€ 32.061

De nog te ontvangen subsidies en inkomsten betreft voor €20.000 een restant van een eenmalige (per jaar te beschikken) subsidie van de provincie Gelderland. Daarnaast betreft €70.000 een toegezegde bijdrage van het Paul Pella Fonds over 2018. De resterende €9.000 betreft te ontvangen opbrengsten inzake de coproductie Orfeo met Theater Sonnevank.

VII. Liquide middelen

	2018	2017
ABN zakelijk flexibel deposito	€ 2.500.000	€ 2.537.485
ABN zakelijk wacht deposito	€ 1.750.000	€ 1.750.000
ABN deposito rekening	€ 238.366	€ 238.366
ABN rekening-courant	€ 914.253	€ 39.136
ABN STAP rekening-courant	€ 131.823	€ 12.945
ABN ideal rekening-courant	€ 6.085	€ 12.945
Kas	€ 1.308	€ 2.681
	€ 5.541.835	€ 4.580.613

De liquide middelen bestaan uit het totaal van kasmiddelen en saldi bij bankinstellingen. Hiervan is €4.488.366 ondergebracht op drie deposito's. Voor de ABN zakelijk wacht deposito met een saldo van €1,75 mln. per balansdatum geldt een opzegtermijn van 31 dagen. Alle andere rekeningen zijn direct opeisbaar.

Passiva

Eigen vermogen

I. Algemene reserve	2018	2017
Stand per 1 januari	€ 505.395	€ 207.192
Onttrekking/toevoeging resultaat	€ 1.399.382	€ 252.185
Correctie resultaatverdeling	€ -	€ 46.018
Vrijval/aanwending		
bestemmingsreserve huisvesting	€ 75.982	€ -
Vrijval/aanwending overig		
bestemmingsfonds verhuizing	€ 72.000	€ -
Stand per 31 december	€ 2.052.759	€ 505.395

De toevoeging aan de algemene reserve betreft voor een deel het positieve resultaat, waarbij de verdeling plaatsvindt op basis volgens hetgeen toegelicht onder Bestemmingsfonds OCW.

Daarnaast is er in 2018 eenmalig sprake van een extra toevoeging inzake de boekwinst van de verkoop van het voormalig pand. Tot slot zijn er twee aanwendingen geweest in verband met de verhuizing in 2018. Voor de winstverdeling wordt verder verwezen naar de resultaatbestemming. De algemene reserve is in beginsel vrij aanwendbaar.

Abusievelijk is in 2017 een verkeerde verdeling gehanteerd. Aangezien de jaarrekening nog niet goedgekeurd is door het ministerie, is in de jaarrekening 2018 de positie gecorrigeerd. Bij de ingediende jaarrekening 2017 was sprake van een stand van de algemene reserve van €459.377 ultimo 2017. Enerzijds was sprake van een foutief percentage en anderzijds was geen rekening gehouden met de aanwending van de bestemmingsreserve huisvesting NRO van €62.486.

II. Bestemmingsreserve huisvesting NRO	2018	2017
Stand per 1 januari	€ 75.982	€ 138.468
Aanwending/Mutatie	€ -/- 75.982	€ -/- 62.486
Stand per 31 december	€ -	€ 75.982

De bestemmingsreserve (her)huisvesting NRO is in 2005 gevormd met als doel de reservering van aanvullende financiële middelen voor een eventuele verbouw van het pand aan de Perikweg. Deze reserve was reeds in 2016 en 2017 voor een deel aangewend, en is tot moment van de overgang van de rechten en plichten van het pand in 2018, gebruikt voor kosten omtrent de verhuizing. In 2016 is deze via de resultaatbestemming €56.552 ten laste gebracht aan de bestemmingsreserve huisvesting NRO. Dit betroffen diverse aanloopkosten voor bodemonderzoek, asbestinventarisatie, verkoopcourtage, architect en begeleidingskosten. In 2017 zijn diverse kosten in verband met de verhuizingen en herinrichting en bijkomende kosten onttrokken aan deze bestemmingsreserve. In 2018 heeft de verhuizing plaatsgevonden, evenals de verkoop van het pand aan de Perikweg en is de bestemmingsreserve daarmee aan het einde van het jaar volledig aangewend.

III-1. Bestemmingsreserve frictiekostenvergoeding OCW	2018	2017
Stand per 1 januari	€ 1.078.754	€ 1.078.754
Onttrekking	€ -	€ -
Stand per 31 december	€ 1.078.754	€ 1.078.754

De 'Bestemmingsreserve frictiekostenvergoeding OCW' is het restant van de subsidie die in 2012 beschikbaar is gesteld om de frictiekosten als gevolg van de reorganisatie in 2012 te kunnen voldoen. De stichting draagt, vanwege haar zogenaamde B3-status, zelf het risico van een vervangende werkloosheidsuitkering en herplaatsing wachtgeld voor medewerkers. In de toekomst zal het risico op frictiekosten opnieuw moeten worden bepaald. Op het moment dat de stichting vaststelt dat er geen frictiekosten meer zullen zijn, dan is er een mogelijkheid deze post vrij te laten vallen. Het restant moet dan besteed worden aan de kernactiviteiten van de stichting. Voorgaande komt overeen met hetgeen is afgesteld op 16 maart 2017 met OCW.

III-2. Bestemmingsfonds OCW 2013-2016	2018	2017
Stand per 1 januari	€ 903.609	€ 903.609
Onttrekking/aanwending	€ -/- 44.466	€ -
Stand per 31 december	€ 859.143	€ 903.609

In de brief van 25 augustus 2017 (referentie 1175333) is de verplichting opgenomen dat de middelen in bestemmingsfonds OCW 2013-2017 in de subsidieperiode 2017-2020 worden aangewend ten behoeve van de kernactiviteit waarvoor een vierjaarlijkse instellingssubsidie is verleend. Begin 2018 is een start gemaakt een plan te schrijven voor de besteding van deze gelden. Een onderdeel hiervan is investeringen in de techniek. De huidige techniek is verouderd en Nederlandse Reisopera wil klaar zijn voor de toekomst. Het (investerings)plan hebben is besproken met OCW en door hen goedgekeurd. In 2018 zijn reeds diverse investeringen gedaan. De verwerking is activering als materiële vaste activa en volledig 'afwaardering' middels het bestemmingsfonds OCW 2013-2016.

III-3. Bestemmingsfonds OCW 2017-2020	2018	2017
Stand per 1 januari	€ 658.664	€ -
Toevoeging resultaat boekjaar	€ 411.319	€ 704.681
Correctie resultaatverdeling	€ -	€ -/- 46.018
Stand per 31 december	€ 1.069.982	€ 658.664

Het bestemmingsfond OCW bestaat uit de niet bestede structurele instellingssubsidie over een bepaalde periode. De hoogte van de dotatie wordt als volgt berekend: (Structurele OCW subsidie/totale baten) * exploitatieresultaat. Het restant van het exploitatieresultaat wordt gedoteerd aan de algemene reserve.

Vermelde middelen zullen worden ingezet overeenkomstig het doel van de stichting en gebaseerd op de BIS aanvraag voor 2017-2020.

In 2017 is de hoogte van de dotatie foutief berekend, toen is gehanteerd: Structurele OCW subsidie/totale baten) * exploitatieresultaat, echter zonder rekening te houden met de aanwending van de bestemmingsreserve huisvesting NRO welke ten gunste van de algemene reserve gebracht moest worden. Aangezien de jaarrekening 2017 nog niet goedgekeurd is door het ministerie, is in de jaarrekening 2018 bij de vergelijkende cijfers de verdeling gecorrigeerd. De ingediende jaarrekening 2017 toonde een stand van het bestemmingsfonds OCW 2017-2020 van €704.681 ultimo 2017.

IV. Overige bestemmingsfondsen	2018	2017
Stand per 1 januari	€ 72.000	€ -
Toevoeging resultaat boekjaar	€ 92.411	€ 72.000
Stand per 1 januari	€ -/- 72.000	€ -
Stand per 31 december	€ 92.411	€ 72.000

In de brief van 14 december 2017 (referentie 1700099902) is door de Gemeente Enschede een subsidie ten behoeve van (extra) exploitatiekosten beschikt. De nog te besteden subsidie ultimo 2017 betrof een gedeelte van de door de Gemeente Enschede eenmalig toegekende subsidie van €92.000 ter compensatie van extra exploitatielasten in verband met de verhuizingen (en hiermee samenhangende extra lasten) naar het Wilminktheater, Wilmersbergzaal en de Performance Factory. In 2017 is €20.000 van de totale subsidie besteed (20%). De resterende 80% van de extra exploitatielasten zijn in 2018 gevallen en zijn derhalve in 2018 aangewend als dekking op het tekort c.q. meerkosten exploitatielasten die samenhangen met de verhuizingen. De verdeling 20/80 is gebaseerd op de ingediende begroting bij de subsidieaanvraag. Alhier was voor 2017 €48.290 (20%) en in 2018 €186.374 (80%) begroot. De €72.000 van ultimo 2017 is dus aangewend en toegevoegd aan de algemene reserve in 2018.

De nieuwe toevoeging van €92.411 in 2018 betreft het banksaldo van het voormalige stichting vrienden van de Nederlandse Reisopera. De vriendenvereniging is in 2018 opgeheven en de Nederlandse Reisopera heeft de vrienden overgenomen. Het batige saldo van de vereniging is naar stichting Nederlandse Reisopera overgemaakt. Hiervoor is een separate bestemming opgenomen, omdat er is een adviescommissie in het leven is geroepen die adviseert over de besteding hiervan.

V. Voorzieningen

1. Groot onderhoud	2018	2017
Stand per 1 januari	€ 394.490	€ 394.490
Vrijval	€ -/- 394.940	€ -
Stand per 31 december	€ -	€ 394.490

In verband met de gefaseerde verplaatsing van de bedrijfsactiviteiten naar de Performance Factory, het Muziekcentrum en het Wilminktheater, werd sinds meerdere jaren niet langer gedoteerd aan de voorziening groot onderhoud. Het saldo van deze voorziening werd beschikbaar gehouden om de meest nijpende problemen op de locatie aan de Perikweg op te vangen. Deze voorziening is dit jaar vrijgevallen, op het moment van de overgang van de rechten en plichten van het pand.

2. Jubilea	2018	2017
Stand per 1 januari	€ 7.212	€ 9.629
Mutatie	€ 4.520	€ -/- 2.417
Stand per 31 december	€ 11.732	€ 7.212

Het betreft een voorziening ten behoeve van jubileumuitkeringen voor de medewerkers. Bij de berekening van de voorziening is uitgegaan van de te verwachten uitkering op basis van het loonpeil per 31 december 2018. Er is rekening gehouden met blijfkans, sterftetafels en renteontwikkelingen.

VI. Langlopende schulden

Gemeente Enschede investeringssubsidie I	2018	2017
Stand per 1 januari	€ 1.000.000	€ 1.000.000
Ottrekking	€ -	€ -
Stand per 31 december	€ 1.000.000	€ 1.000.000

In 2005 heeft de gemeente Enschede een subsidie verstrekt van €1.000.000 ten behoeve van huisvesting van de Nederlandse Reisopera. Dit onder de voorwaarde dat de organisatie tenminste een periode van 20 jaar binnen de gemeentegrenzen blijft gehuisvest. In de eerder genoemde langjarige afspraak over de huisvesting zijn hierover definitieve afspraken gemaakt. Vanaf 2019 zal de €1.000.000 in 15 jaarlijkse gelijke bedragen vrij vallen.

Gemeente Enschede investeringssubsidie II	2018	2017
Stand per 1 januari	€ 800.000	€ -
Ontvangst	€ 800.000	€ 800.000
Stand per 31 december	€ 1.600.000	€ 800.000

In 2017 heeft de gemeente Enschede een subsidie door beschikt van €2.000.000 ter dekking van de bouwkosten van de Performance Factory. Hiervan is in 2017 €800.000 ontvangen en in 2018 nog eens €800.000. In 2019 zal een definitieve verantwoording aan de gemeente worden afgelegd, waarna ook een definitieve subsidie (naar verwachting lager dan de eerste beschikking) worden beschikt. De (totale) subsidie zal vanaf 2019 in delen 'vrijvallen' als bate ter dekking van de afschrijvingslasten van de Performance Factory. De vrijval en de periode zal gelijk oplopen met de afschrijvingen.

VII. Kortlopende schulden

De kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan 1 jaar.

1. Schulden aan leveranciers

	2018	2017
Crediteuren	€ 425.982	€ 690.148
	€ 425.982	€ 690.148

2. Belastingen en premies sociale verzekering

	2018	2017
Loonheffing en sociale premies	€ -	€ 31.068
Pensioenpremies	€ 12.188	€ 10.395
	€ 12.188	€ 41.463

3. Overige schulden

	2018	2017
Netto loon	€ -	€ 35.364
Reservering vakantietoelage	€ 31.740	€ 26.651
Vakantiedagenverplichting	€ 49.335	€ 22.377
Reservering eindejaarsuitkering	€ 4.737	€ 4.178
	€ 85.832	€ 88.570

4. Overlopende passiva

	2018	2017
Nog te betalen kosten	€ 57.189	€ 39.176
Vooruit ontvangen bedragen	€ 27.630	€ 26.225
	€ 84.819	€ 65.401

3.5 Niet uit de balans blijvende rechten en verplichtingen

Subsidie kunstenplanperiode 2017 - 2020

De stichting wordt gesubsidieerd door OCW. Voor de periode 2017-2020 heeft OCW een subsidie toegekend van €14.448.208 (brief 20 september 2016 met referentie 1056889). Met de brief van 7 september 2017 (referentie 1223429) heeft een wijziging subsidie culturele basisinfrastructuur 2017-2020 plaatsgevonden als gevolg van loonbijstellingen en prijsbijstellingen 2015-2017. De totale subsidie voor de periode 2017-2020 is gewijzigd vastgesteld op €14.984.868.

Subsidie uitvoering Activiteitenplan "Glaub, es gibt ein Auferstehen" periode 2017 - 2020

Naast de subsidie van OCW heeft provincie Overijssel in het kader van culturele instellingen Overijssel 2017-2020 de stichting een subsidie uitvoering Activiteitenplan "Glaub, es gibt ein Auferstehen" toegekend van €800.000 (brief 17 februari 2017 met kenmerk 2017/0029561).

Huisvesting

Samenwerkingsovereenkomst met gemeente Enschede

De stichting heeft op 4 maart 2017 een samenwerkingsovereenkomst getekend met de gemeente Enschede omtrent de verhuizing. Hieruit vloeien de volgende rechten en verplichtingen voort:

- De €1.000.000 die de stichting van de gemeente Enschede heeft ontvangen, op basis van de overeenkomst van 12 januari 2005, zal worden aangewend voor de verlaging van de toekomstige huisvestingslasten.
- De €2.000.000 subsidiebeschikking van de gemeente Enschede d.d. 23 januari 2017, betreffende de doorsubsidiëring van de OANT-gelden. De subsidie is ten behoeve van de herhuisvesting van de stichting in de Performance Factory in Enschede, inclusief herontwikkeling van de openbare ruimte op het Polaroid-terrein waar de Performance Factory gevestigd is. Per balansdatum is €1.600.000 ontvangen. Zie verder de toelichting bij de langlopende schulden.
- De gemeente Enschede heeft met het Wilminktheater en Muziekcentrum Enschede afgesproken dat zij de volgende ruimtes "om niet" ter beschikking stelt aan de stichting:
 - de Holland Casinozaal gedurende gemiddeld 80 dagen per jaar, voor toneelrepetities;
 - de Wilmersbergzaal gedurende gemiddeld 65 dagen per jaar, voor repetities voorafgaand aan de hiervoor genoemde toneelrepetities;
 - de kantoren op de derde verdieping van het Wilminktheater, voor permanent gebruik voor de kantoorfuncties van de stichting.
- De stichting en de gemeente hebben een gezamenlijke inspanningsverplichting om de huisvestingslasten zo laag mogelijk te houden.
- De stichting zal zich ervoor inspannen dat de huisvesting van haar bedrijf in de gemeente Enschede voor tenminste 15 jaar (welke termijn ingaat op 4 maart 2017) in stand blijft.

Huurverplichting Performance Factory

Met Woningcorporatie Domijn is een huurovereenkomst aangegaan. Hierin is vastgelegd dat de stichting een gebouw in de Performance Factory huurt voor een periode van 15 jaar. De huur gaat in op 1 augustus 2018. De aanvangshuurprijs bedraagt €120.000 op jaarbasis. De huurprijs wordt jaarlijks per 1 juni aangepast (geïndexeerd). Naast de maandtermijn van €10.000 voor de huur, is verder in de

betalingsverplichting, naast de omzetbelasting, opgenomen een voorschot voor verzorgde levering van zaken en diensten van €4.575.

Overige verplichtingen

In een langlopende overeenkomst met de gemeente Enschede is de verankering van de Nederlandse Reisopera vastgelegd. Deze overeenkomst is op 4 maart 2017 getekend.

Er zijn contracten aangegaan inzake voorstellingen (theaters) en artiesten. Voor het overige zijn geen belangrijke rechten en/of verplichtingen aangegaan.

3.6 Toelichting op exploitatierekening

Het exploitatieresultaat bedraagt €1.903.112. Dit is €1.991.443 hoger als begroot en €936.732 hoger ten opzichte van 2017.

Baten

	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Publieksinkomsten	€ 771.484	€ 769.699	€ 752.749
Sponsorinkomsten	€ 60.000	€ 56.000	€ -
Overige inkomsten	€ 85.941	€ 20.000	€ 74.285
Indirecte inkomsten	€ 1.307.082	€ 14.500	€ 17.128
Structurele bijdrage OCW	€ 3.767.340	€ 3.682.848	€ 3.682.848
Subsidie provincie Overijssel	€ 200.000	€ 266.667	€ 200.000
Subsidie provincie Gelderland	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
Overige subsidies	€ -	€ -	€ 92.000
Overige bijdragen uit private middelen	€ 216.897	€ 199.500	€ 81.822
Totale baten	€ 6.508.744	€ 5.109.214	€ 5.000.832

De totale baten van de stichting zijn ten opzichte van de begroting €1.399.530 (27,4%) hoger. De totale baten van de stichting zijn ten opzichte van vorig jaar met €1.507.912 (30,2%) gestegen. De belangrijkste reden voor de hogere baten dan begroot en ten opzichte van vorig jaar is gelegen in de boekwinst van €1,2 miljoen inzake de verkoop van het pand Perikweg.

De subsidies zijn hoger uitgevallen als begroot door met name de herziening door OCW als gevolg van loon- en prijsbijstellingen 2018.

19. Totaal eigen inkomsten

De totale eigen inkomsten zijn €1.382.000 hoger uitgevallen dan begroot. Dit heeft voornamelijk te maken met het feit dat de verkoop van het pand aan de Perikweg uit voorzichtigheid niet is begroot in 2018. Het is lange tijd onduidelijk geweest wanneer het pand zou worden geleverd. Dit heeft eind 2018 plaatsgevonden. Daarnaast zijn in 2018 de gelden van de vriendenvereniging ontvangen €92.000. Dit was niet begroot.

11. Overige directe inkomsten

	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Sponsorinkomsten	€ 60.000	€ 56.000	€ -
Inkomsten uit coproducties	€ 67.754	€ -	€ 20.000
Inkomsten uit bijzondere projecten	€ 12.200	€ -	€ 20.633
Opbrengsten educatie	€ 3.367	€ -	€ 22.503
Overige inkomsten uit producties	€ 2.620	€ 20.000	€ 11.149
Totaal overige directe inkomsten	€ 145.941	€ 67.000	€ 74.285

De begrote sponsorinkomsten zijn middels bijdrage van hoofdsponsor, technologiebedrijf TKH en Bank ten Cate & Cie, behaald in 2018. In 2018 heeft een niet begrote coproductie Orfeo Sonnevancx plaatsgevonden. De voorbereidings- en uitvoeringskosten zijn verantwoord onder de activiteitenlasten.

13. Indirecte inkomsten

	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Verkoop pand Perikweg	€ 1.234.902	€ -	€ -
Verkoop uit verhuizing	€ 34.859	€ -	€ 1.819
Overige baten	€ 33.617	€ 14.500	€ 8.492
Verhuur decor kostuums	€ 1.915	€ -	€ 4.985
Verhuur en verkoop decor	€ 1.790	€ -	€ 1.832
Indirecte opbrengsten	€ 1.307.082	€ 14.500	€ 17.128

Het verschil tussen de gerealiseerde indirecte opbrengsten in 2018 ten opzichte van de begroting en ten opzichte van 2017 wordt verklaard door de verkoop van het pand Perikweg (boekwinst) en daarmee samenhangende zaken.

18. Totale bijdragen uit private middelen

	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Paul Pella Fonds	€ 70.000	€ 60.000	€ 50.000
Giften	€ 17.101	€ 37.000	€ 19.771
Prins Bernhard Cultuurfonds (OV)	€ -	€ -	€ 10.761
Vrienden van de Reisopera	€ 129.796	€ 102.500	€ 1.290
Bijdragen uit private middelen	€ 216.897	€ 199.500	€ 81.822

Bijdrage Paul Pella Fonds

In 2018 is de bijdrage van het Paul Pella Fonds toegekend aan de volgende projecten ter dekking van niet gedekte kosten:

- Tosca in samenwerking met Orkest van het Oosten
- Meezing-Messiah in Carré
- Kinderkoor Reisopera

We zijn het Paul Pella Fonds dankbaar dat zij ons ondersteunen met deze bijzondere bijdrage. We zijn tevens verheugd te melden dat na de proef in 2018 ons kinderkoor in 2019 definitief wordt voortgezet!

21. Structurele bijdrage OCW

De stichting wordt gesubsidieerd door OCW. Voor de periode 2017-2020 heeft OCW een subsidie toegekend van €14.448.208 (brief 20 september 2016 met referentie 1056889). Met de brief van 7 september 2017 (referentie 1223429) heeft een wijziging subsidie culturele basisinfrastructuur 2017-2020 plaatsgevonden als gevolg van loonbijstellingen en prijsbijstellingen 2015-2017. Met de brief van 4 september 2018 (referentie 1369998) heeft een wijziging subsidie culturele basisinfrastructuur 2017-2020 plaatsgevonden als gevolg van loonbijstellingen en prijsbijstellingen 2018. De totale subsidie voor de periode 2017-2020 is gewijzigd vastgesteld op €14.984.868.

22. (Structurele) Subsidie Provincie Overijssel

Naast de subsidie van OCW heeft provincie Overijssel in het kader van culturele instellingen Overijssel 2017-2020 de stichting een subsidie ter uitvoering Activiteitenplan *"Glaub, es gibt ein Auferstehen"* toegekend van €800.000 (brief 17 februari 2017 met kenmerk 2017/0029561). De jaarlijkse verantwoording vindt in het jaarverslag plaats. Conform 2017 is in 2018 €200.000 ontvangen en verantwoord.

26. Overige subsidies

In totaal is €100.000 (2017: €192.000) aan overige subsidies verantwoord. De provincie Gelderland heeft in het kader van Programma: Cultuur & Erfgoed de stichting een subsidie ter uitvoering van *"Glaub, es gibt ein Auferstehen"* toegekend van maximaal €100.000 (brief 11 april 2018 met zaaknummer 2018-000544). Hiervan is in het boekjaar €80.000 ontvangen en €20.000 staat alsnog te ontvangen subsidie op de balans verantwoord. Voor de jaren 2019-2020 kan ook jaarlijks €100.000 aangevraagd worden. Verstrekking vindt echter plaats na goedgekeurde aanvraag en vaststelling van de daartoe strekkende provinciale begroting. Deze subsidie is derhalve niet verantwoord als structurele subsidie.

In 2017 betrof de resterende €92.000 een subsidie van de gemeente Enschede betreffende een eenmalig toegekend bedrag ter compensatie van extra exploitatielasten in verband met de verhuizingen (en hiermee samenhangende extra lasten) naar het Wilminktheater, Wilmersbergzaal en de Performance Factory. In 2017 is conform regelgeving de totale €92.000 bate genomen. Hiervan is €72.000 aan het overige bestemmingsfonds toegevoegd, omdat 80% van de extra exploitatielasten in 2018 vallen. Het overige bestemmingsfonds is in 2018 benut en toegevoegd aan de algemene reserves.

Lasten

	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Beheerlasten	€ 615.297	€ 1.220.763	€ 935.995
Activiteitenlasten	€ 3.988.795	€ 3.975.782	€ 3.096.770
Totale lasten	€ 4.604.092	€ 5.196.545	€ 4.032.765

De totale lasten zijn ruim binnen de begroting gebleven en ten opzichte van de begroting €592.453 lager uitgevallen.

3. Beheerlasten

Beheerlasten zijn kosten die geen onderdeel vormen van de productiekosten. De totale beheerlasten zijn €605.466 lager uitgekomen ten opzichte van de begroting. Dit verschil wordt voor €394.000 veroorzaakt doordat de onderhoudsvoorziening, die getroffen was voor het voormalig pand Perikweg, is vrijgevallen, omdat in 2018 het pand is verkocht. Vanaf dat moment is er geen reden meer om een onderhoudsvoorziening eigen gebouwen aan te houden. €52.000 aan lagere kosten ten opzichte van de begroting wordt verklaard doordat er geen dotatie aan de genoemde voorziening groot onderhoud is gedaan, terwijl deze nog wel begroot was.

6. Activiteitenlasten

Activiteitenlasten zijn kosten die direct gerelateerd zijn aan de producties. De totale activiteitenlasten zijn €13.013 hoger uitgekomen ten opzichte van de begroting en liggen derhalve in lijn van de verwachting.

Pensioenregeling

Het pensioen van de medewerkers van de stichting Nederlandse Reisopera en Stichting Artistiek Personeel Nederlandse Reisopera is ondergebracht bij de Stichting Pensioenfonds ABP (Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds). Het pensioen wordt opgebouwd onder de middelloonregeling.

In 2017 heeft ABP een eerste stap op weg naar een structureel hogere premie gezet. De belangrijkste redenen voor de stijging zijn de lage rente en het lagere verwachte rendement de komende jaren. Deze lagere verwachting is meegenomen in de berekening van de premie voor 2017 en 2018. Ook het feit dat we gemiddeld steeds ouder worden heeft een verhogend effect op de premie. Tot slot hebben de veranderingen in de samenstelling van de actieve deelnemers een klein effect op de premie.

3.7 Resultaatbestemming 2018

Uit paragraaf 3.3 blijkt dat het exploitatieresultaat in het verslagjaar is uitgekomen op €1.903.112. Voorgesteld wordt dit resultaat toe te voegen aan het eigen vermogen. Deze toevoeging en mutaties binnen de reserves resulteren in:

Resultaatbestemming

	2018
Toevoeging algemene reserve op basis van toevoeging bestemmingsfonds OCW	€ 164.480
Toevoeging algemene reserve opbrengst verkoop Perikweg	€ 1.234.902
Toevoeging bestemmingsfonds OCW 2017 - 2020*	€ 411.319
Toevoeging overige bestemmingsfondsen	€ 92.411
	€ 1.903.112

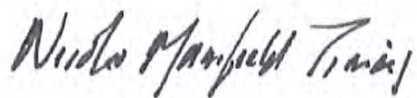
* Berekening toevoeging bestemmingsfonds OCW 2017 - 2020:

Structurele OCW subsidie €3.767.340 / (totale baten €6.508.744 -/- boekwinst verkoop pand € 1.234.902) x exploitatieresultaat €1.903.112 = €411.319.

3.8 Ondertekening

De jaarrekening is opgesteld onder verantwoordelijkheid van de directie/bestuurder.

Enschede, 13 maart 2019

A handwritten signature in black ink, reading "N. Mansfield Timans". The signature is written in a cursive, flowing style.

N. Mansfield Timans
Algemeen directeur

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de Raad van Toezicht van Stichting Nederlandse Reisopera

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN JAARREKENING 2018

ONS OORDEEL

Wij hebben de jaarrekening 2018 van Stichting Nederlandse Reisopera te Enschede gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit verslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Nederlandse Reisopera op 31 december 2018 en van het exploitatieresultaat over 2018 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 'Organisaties zonder winststreven', de bepalingen van en krachtens de Wet Normering Topinkomens (WNT) en het Handboek verantwoording cultuursubsidies instellingen 2017-2020.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2018;
2. de exploitatierekening over 2018; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2018 in alle van materieel belang zijnde aspecten voldoen aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals vermeld in de subsidiebeschikking en het Controleprotocol cultuursubsidies instellingen 2017-2020.

DE BASIS VOOR ONS OORDEEL

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen alsmede het Accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2017-2020 en het Controleprotocol WNT 2018. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Nederlandse Reisopera zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Zuiderval 60 - Postbus 2323 - 7500 CH Enschede
Tel: 088 277 11 00 - Enschede@mazars.nl

MAZARS ACCOUNTANTS N.V.

Statutair gevestigd te Rotterdam (KvK Rotterdam nr. 24402415)

GEEN CONTROLEWERKZAAMHEDEN VERRICHT TEN AANZIEN VAN DE ANTICUMULATIEBEPALING VAN ARTIKEL 1.6A WNT EN ARTIKEL 5 LID 1(J) UITVOERINGSREGELING WNT

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2018 hebben wij geen controlewerkzaamheden verricht op gegevens in de WNT-verantwoording, of het ontbreken daarvan, op grond van de anticumulatiebepaling van artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1 onderdeel j Uitvoeringsregeling WNT. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT plichtige instellingen alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

BEPERKING IN VERSPREIDINGSKRING EN GEBRUIK

De jaarrekening is opgesteld voor het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap met als doel Stichting Nederlandse Reisopera in staat te stellen te voldoen aan de vereisten zoals vermeld in de subsidiebeschikking en het Controleprotocol cultuursubsidies instellingen 2017-2020. Hierdoor is de jaarrekening mogelijk niet geschikt voor andere doeleinden. De jaarrekening met onze controleverklaring is derhalve uitsluitend bestemd voor Stichting Nederlandse Reisopera en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en dient niet te worden verspreid aan of te worden gebruikt door anderen.

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag en het verslag van de Raad van Toezicht;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 'Organisaties zonder winststreven', de bepalingen van en krachtens de Wet Normering Topinkomens (WNT) en het Handboek verantwoording cultuursubsidies instellingen 2017-2020 vereist is.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 'Organisaties zonder winststreven', de bepalingen van en krachtens de Wet Normering Topinkomens (WNT) en het Handboek verantwoording cultuursubsidies instellingen 2017-2020.

BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING

VERANTWOORDELIJKHEDEN VAN HET BESTUUR EN DE RAAD VAN TOEZICHT VOOR DE JAARREKENING

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 'Organisaties zonder winststreven', de bepalingen van en krachtens de Wet Normering Topinkomens (WNT) en het Handboek verantwoording cultuursubsidies instellingen 2017-2020.

Het bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in de subsidiebeschikking en het Handboek verantwoording cultuursubsidies instellingen 2017-2020.

In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

ONZE VERANTWOORDELIJKHEDEN VOOR DE CONTROLE VAN DE JAARREKENING

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen.

De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2017-2020, het Controleprotocol WNT 2018, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de Raad van Toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.



Wij bevestigen aan de Raad van Toezicht dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de Raad van Toezicht over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Enschede, 13 maart 2019

MAZARS ACCOUNTANTS N.V.

WAS GETEKEND

G.J.H. Oude Voshaar RA

Bijlagen

Bijlage 1. Governance Code Cultuur

Helder bestuur en zorgvuldig toezicht geven ruimte aan inhoudelijk, integer en zakelijk presteren. De cultuursector heeft al ruim tien jaar zijn eigen governance code. De laatste aanpassing, op basis van opgedane ervaringen, dateert uit 2013. Voor het verslagjaar 2019 is de code vernieuwd. De Governance Code Cultuur biedt een normatief kader voor goed bestuur en toezicht in culturele organisaties. Daarmee laten de verantwoordelijke bestuurders en toezichthouders aan de buitenwereld zien wat de gangbare standaarden zijn voor goed bestuur in de cultuursector.

De code kent 9 principes. Elk principe bevat een aantal aspecten die relevant zijn voor de wijze waarop aan de code invulling wordt gegeven. In de onderstaande tabel zijn de principes en aspecten opgenomen voor de Nederlandse Reisopera. Per aspect is aangegeven of dit wordt toegepast zoals bedoeld. Daar waar dat (nog) niet het geval is, wordt aangegeven hoe we dat gaan oppakken.

Governance code cultuur

Principe en aspect	Status	Opmerking
1. Het bestuur is verantwoordelijk voor het in acht nemen van de Governance Code Cultuur		
1.1. De organisatie kent de Governance Code Cultuur en past deze toe.	V	
1.2 De toepassing van de principes van deze code sluit aan bij de doelstelling, aard en omvang van de organisatie.	V	
1.3 De organisatie kan afwijken van een principe of een praktijkaanbeveling. Aard en omvang van de organisatie of aanwezige kennis en ervaring leveren de motieven.	V	
1.4 In het jaarverslag maakt de organisatie melding van toepassing van de code en van eventuele wijzigingen op het gebied van de governance, inclusief het besturingsmodel.	V	
1.5 Op de website geeft de organisatie informatie over de wijze waarop zij de code toepast.	V	
2. Het bestuur kiest het besturingsmodel van de organisatie bewust.		
2.1 De organisatie kiest voor het raad-van-toezicht-model of voor het bestuur-model.	V	
2.2 Tenminste eens in de vier jaar bespreekt zij het eerder gekozen besturingsmodel. Er vindt analyse plaats: Hoe functioneert het model? Wat gaat goed en willen we behouden? Wat kan beter? Wat moet beter? Ligt een ander besturingsmodel meer voor de hand?	V	De keuze is gemaakt in 2010. In 2018 is de keuze geëvalueerd en in 2019 wordt deze vernieuwd
2.3 Als er aanleiding is om van besturingsmodel te veranderen organiseert het bestuur overleg met betrokken partijen. Het bestuur stelt zo nodig een implementatieplan vast.	V	
2.4 De organisatie zorgt dat haar statuten en reglementen met de code overeenstemmen. Bij wijziging vindt zorgvuldige toepassing van de code plaats.	V	
2.5 Het bestuur is behalve voor de keuze van het besturingsmodel ook verantwoordelijk voor de implementatie ervan.	V	
2.6 De organisatie maakt naar buiten duidelijk kenbaar welk besturingsmodel zij heeft. In haar presentatie hanteert ze de (functie)benamingen die daar bij horen.	V	
3. Het bestuur is verantwoordelijk voor de organisatie. Het bestuur is in- en extern duidelijk over de taken, bevoegdheden en werkwijze.		
3.1 Het bestuur opereert vanuit haar missie en weegt daarbij de belangen van de stakeholders mee.	V	

3.2 Het bestuur is ervoor verantwoordelijk dat de organisatie alle relevante wet- en regelgeving naleeft.	V	
3.3 De organisatie kent een op de instelling toegesneden systeem voor risicobeheersing en controle. Het jaarverslag bericht over de toepassing hiervan.	V	
3.4 Het bestuur is verantwoordelijk voor het onderkennen en beheersen van risico's.	V	
3.5 Het bestuur stelt een bestuursreglement vast. Hierin staat onder meer hoe binnen het bestuur taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden zijn verdeeld. Ook lees je hierin hoe het bestuur als collectief werkt.	O	Vastlegging vindt in 2019 plaats
3.6 Alle voor de organisatie belangrijke beslissingen en strategische documenten worden door het bestuur vastgesteld.	V	
3.7 Leden van het bestuur aanvaarden niet zonder méér nevenfuncties als deze de belangen van de organisatie zouden kunnen raken (zie ook principe 8).	V	
3.8 Het bestuur is verantwoordelijk voor een goede omgang met het medezeggenschapsorgaan en de stakeholders.	V	
3.9 De organisatie maakt het mogelijk dat medewerkers die onregelmatigheden menen waar te nemen deze zonder risico voor hun positie kunnen melden. Zij melden deze bij het bestuur of bij een door het bestuur aangewezen functionaris.	V	
3.10 Als medewerkers onregelmatigheden te melden hebben die het bestuur zelf betreffen dan doen zij dat aan de voorzitter van de raad van toezicht.	V	
3.11 Over informatie en verantwoording aan de raad van toezicht legt het bestuur afspraken qua inhoud en frequentie schriftelijk vast.	V	
3.12 Het bestuur stelt het bestuursreglement vast en legt dit vervolgens ter instemming aan de raad van toezicht voor.	O	Vastlegging vindt in 2019 plaats
3.13 Het bestuur geeft alle informatie die nodig is voor het goed kunnen functioneren van de raad van toezicht. Het bestuur doet dit gevraagd en ongevraagd en tijdig. ('Geen verrassingen' is een belangrijk principe voor de onderlinge relatie.)	V	
3.14 Het bestuur legt belangrijke beslissingen en strategische documenten ter goedkeuring aan de raad van toezicht voor.	V	
4. De raad van toezicht stelt rechtspositie en bezoldiging van het bestuur zorgvuldig vast en is hierover zo open mogelijk.		
4.1 Het bezoldigingsbeleid past bij het karakter van de instelling en stemt overeen met wettelijke voorschriften of subsidievoorwaarden.	V	
4.2 Binnen het kader van dat bezoldigingsbeleid bepaalt de raad van toezicht de bezoldiging van individuele leden van het bestuur. In het bestuur-model bepaalt het bestuur de bezoldiging van individuele leden van de directie.	V	
4.3 Het bestuur geeft in het jaarverslag informatie over het bezoldigingsbeleid van de organisatie, over de bezoldiging en over de duur van de contracten met het bestuur respectievelijk de directie.	V	
5. De raad van toezicht legt zijn taken, verantwoordelijkheden en werkwijze vast en handelt daarnaar.		
5.1 Bij zijn werk laat de raad van toezicht zich leiden door het culturele, economische en maatschappelijke belang van de organisatie.	V	
5.2 De raad van toezicht richt zich op het belang van de organisatie en weegt de belangen af van degenen die bij de organisatie zijn betrokken (de stakeholders).	V	
5.3 In een reglement legt de raad van toezicht onder meer vast: de onderlinge taakverdeling, de werkwijze van de raad van toezicht en de omgang met bestuur/directie.	O	Vastlegging vindt in 2019 plaats.
5.4 Een verslag van de raad van toezicht maakt deel uit van het jaarverslag van de organisatie.	V	
5.5 De raad van toezicht vergadert volgens vastgesteld schema, tenminste tweemaal per jaar, namelijk voor het goedkeuren van jaarplan en begroting én voor de vaststelling van jaarverslag en jaarrekening.	V	

5.6 De raad van toezicht is verantwoordelijk voor zijn eigen functioneren. De raad van toezicht bespreekt zijn functioneren tenminste eenmaal per jaar buiten aanwezigheid van bestuur/directie en bereidt dit zelf voor.	V	
5.7 Ook bespreekt de raad van toezicht tenminste eenmaal per jaar het functioneren van bestuur/directie. Dit bereidt de raad van toezicht buiten aanwezigheid van bestuur/directie voor.	V	
5.8 De raad van toezicht houdt actief op stimulerende en kritische wijze toezicht.	V	
5.9 De raad van toezicht benoemt de externe accountant na advies van het bestuur/directie (zie ook principe 9).	V	
5.10 De raad van toezicht adviseert het bestuur en doet dit op actieve wijze, zowel anticiperend als reflecterend op beslissingen van het bestuur.	V	
5.11 De raad van toezicht kent een vast aantal onderwerpen die in ieder geval tot het toezicht behoren, zoals: realisatie van doelstellingen, strategie, risicobeheer en financieel beleid.	V	
5.12 De raad van toezicht beslist over benoeming, beoordeling, bezoldiging, schorsing en ontslag van het bestuur. Bij het vervullen van (artistieke)bestuursfuncties laat de raad zich extern adviseren.	V	
6. De raad van toezicht is verantwoordelijk voor zijn samenstelling: hij waarborgt deskundigheid, diversiteit en onafhankelijkheid.		
6.1 De raad van toezicht bestaat uit minimaal drie leden.	V	
6.2 De raad van toezicht moet zó zijn samengesteld dat hij zijn werk naar behoren kan doen.	V	
6.3 Elk lid van de raad van toezicht moet het beleid van de organisatie op hoofdlijnen kunnen beoordelen.	V	
6.4 Daarnaast draagt elk lid met een eigen specifieke deskundigheid bij aan de kennis en expertise waarover de raad van toezicht overeenkomstig zijn profielschets beschikt.	V	
6.5 In zijn samenstelling waarborgt de raad van toezicht diversiteit; in het bijzonder heeft hij daarbij aandacht voor leeftijd, etnische achtergrond en geslacht.	V	
6.6 Herbenoeming van een lid vindt plaats na overweging, ook gelet op actuele omstandigheden en op de profielschets van de raad van toezicht.	V	
6.7 Vacatures in de raad van toezicht worden openbaar gemaakt.	V	
6.8 De organisatie biedt alle leden van de raad van toezicht na hun benoeming een introductie aan in verschillende aspecten die voor de raad van toezicht relevant zijn. Jaarlijks beoordeelt de raad van toezicht in welk opzicht de leden behoefte hebben aan verdieping of verbreding van hun kennis.	V	
6.9 Statutair legt de organisatie de maximale zittingstermijn voor de leden van de raad van toezicht vast. Gebruikelijk is: tweemaal een periode van vier jaar of driemaal een periode van drie jaar.	V	
6.10 Er wordt een zodanig rooster van aftreden opgesteld dat niet te veel leden tegelijk aftreden zonder herbenoembaar te zijn. Het rooster van aftreden is openbaar.	V	
7. De raad van toezicht geeft tevoren aan welke inzet van de leden wordt verwacht en welke eventuele vergoeding daar tegenover staat.		
7.1 Ieder lid van de raad van toezicht wordt geacht voldoende tijd te hebben voor de vervulling van zijn functie; dat waarborgt een goede taakvervulling. Als er geen of slechts een beperkte vergoeding is ontslaat dat leden niet van de plicht tot behoorlijke invulling van hun taak.	V	
7.2 De raad van toezicht stelt een eventuele vergoeding voor zijn leden vast, passend bij het karakter van de organisatie, wettelijke voorschriften en subsidievoorwaarden.	V	
7.3 De raad van toezicht verstrekt in de jaarrekening informatie over de vergoeding aan zijn leden.	V	
7.4 De eventuele vergoeding aan leden van de raad van toezicht is niet afhankelijk van de resultaten van de organisatie.	V	
7.5 De voorzitter van de raad van toezicht bereidt de agenda voor, leidt de vergaderingen, zorgt voor de juiste informatievoorziening en voor zorgvuldige besluitvorming en ziet toe op het goed functioneren van de raad van toezicht.	V	

7.6 De voorzitter: • is namens de raad van toezicht het voornaamste aanspreekpunt voor bestuur/directie; • initieert de evaluatie van het functioneren van raad van toezicht en bestuur/directie; • ziet er op toe dat de contacten tussen raad van toezicht en bestuur/directie naar behoren verlopen; • speelt in geval van calamiteiten een actieve rol in het informeren van de stakeholders.	V	
7.7 De organisatie draagt zorg voor de goede ondersteuning van de voorzitter van de raad van toezicht.	V	
7.8 De voorzitter van de raad van toezicht is geen voormalig lid van het bestuur van de organisatie.	V	
7.9 De raad van toezicht kan een van de leden tot 'gedelegeerd lid' benoemen. Dit is van tijdelijke aard. Het gaat om een bijzondere taak die intensiever toezicht en advies en meer geregeld overleg met het bestuur vergt. De delegatie gaat niet verder dan de taken die de raad van toezicht zelf heeft en omvat niet het besturen van de organisatie. De raad van toezicht kan hiervoor een aparte vergoeding verstrekken.	V	
7.10 Delegatie van taken aan één lid doet niets af aan de collectieve verantwoordelijkheid en bevoegdheden van de raad van toezicht. Het gedelegeerd lid blijft lid van de raad van toezicht.	V	
7.11 Als een lid van de raad van toezicht tijdelijk voorziet in het vervullen van een bestuurs-/directiefunctie dan treedt dit lid voor die periode uit de raad van toezicht.	V	
8. Toezichthouders en bestuurders vermijden elke vorm van belangenverstrengeling. De raad van toezicht ziet hier op toe.		
8.1 Ieder lid van de raad van toezicht moet onafhankelijk en kritisch kunnen bijdragen aan de besluitvorming. De raad van toezicht vergewist zich van de onafhankelijkheid van zijn leden. De raad van toezicht is verantwoordelijk voor de besluitvorming over hoe de instelling met tegenstrijdige belangen om gaat.	V	
8.2 Besluiten over het aangaan van transacties of relaties waarbij tegenstrijdige belangen kunnen spelen behoeven vooraf goedkeuring van de raad van toezicht.	V	
8.3 Als een lid van de raad van toezicht of het bestuur een nevenfunctie aanvaardt die gezien de aard of het tijdsbeslag van betekenis is voor zijn functioneren vraagt hij vooraf goedkeuring van de raad van toezicht.	V	
8.4 Een lid van de raad van toezicht of bestuur treedt niet in concurrentie met de organisatie; • neemt van de organisatie geen schenkingen aan of bedingt deze voor zichzelf of zijn naasten; • verschaft zichzelf geen ongerechtvaardigd voordeel ten laste van de organisatie; • benut geen zakelijke kansen die de organisatie toekomen voor zichzelf of zijn naasten.	V	
8.5 Het reglement van de raad van toezicht bevat regels over het omgaan met tegenstrijdige belangen bij leden van de raad van toezicht, het bestuur en de externe accountant.	O	Vastlegging vindt in 2019 plaats
8.6 Als sprake is van een (mogelijk) tegenstrijdig belang meldt de betreffende persoon dit direct aan de voorzitter van de raad van toezicht en hij geeft daarbij alle relevante informatie. Buiten zijn aanwezigheid neemt de raad van toezicht hierover dan een standpunt in. Of daadwerkelijk sprake is van tegenstrijdig belang is aan het oordeel van de raad van toezicht. Wanneer zich op dit punt kwesties voordoen is de raad van toezicht hier naar buiten toe open over.	V	
8.7 Een lid van de raad van toezicht of bestuur neemt niet deel aan discussie en besluitvorming over zaken waarin hij een tegenstrijdig belang heeft.	V	
8.8 Goedgekeurde besluiten waarbij sprake is van tegenstrijdige belangen komen, met toelichting, in het jaarverslag te staan.	V	

8.9 De organisatie verstrekt aan leden van de raad van toezicht of bestuur geen persoonlijke leningen, garanties en dergelijke.	V	
8.10 Het jaarverslag vermeldt nevenfuncties van de leden van de raad van toezicht en het bestuur.	V	
9. Het bestuur is verantwoordelijk voor financieel beleid en risicobeheer door sluitende interne procedures en externe controle.		
9.1 Het bestuur is verantwoordelijk voor de opgemaakte financiële verslagen. In het raad-van-toezicht-model ziet de raad van toezicht er op toe dat dit volgens de afgesproken normen gebeurt.	V	
9.2 De raad van toezicht benoemt de externe accountant en stelt diens beloning vast; dit op basis van advies van het bestuur. In het bestuur-model benoemt het bestuur de externe accountant, al dan niet op advies van de directie en stelt het bestuur de beloning vast.	V	
9.3 Benoeming van de externe accountant geldt voor een periode van maximaal vier jaar. Herbenoeming is steeds voor een periode van maximaal vier jaar mogelijk. Dit betekent ook dat er tenminste eens in de vier jaar een grondige beoordeling plaats vindt en dat deze wordt besproken in de raad van toezicht. De belangrijkste bevindingen komen in het jaarverslag te staan.	V	
9.4 Jaarverslag, jaarrekening en andere financiële rapportages vragen zorgvuldige interne procedures. Het bestuur zorgt voor het opstellen en handhaven van de regels. In het raad-van-toezicht-model ziet de raad van toezicht toe op het naleven hiervan.	V	
9.5 De raad van toezicht beoordeelt of en hoe de externe accountant wordt betrokken bij financiële berichten anders dan de jaarrekening. In het bestuur-model is dit aan het bestuur.		
9.6 De externe accountant brengt ten minste eenmaal per jaar aan de raad van toezicht respectievelijk het bestuur verslag uit van zijn bevindingen. De raad van toezicht kan hem bevragen over de getrouwheid van de jaarrekening.	V	
9.7 Jaarlijks rapporteert het bestuur aan de raad van toezicht over de relatie met de externe accountant en eventuele ontwikkelingen daarin. Mede op grond hiervan besluit de raad van toezicht over voortzetting van de relatie met de externe accountant. In het bestuur-model beslist het bestuur, desgewenst op advies van de directie.	V	
9.8 De externe accountant krijgt geen opdrachten vanuit de organisatie die zijn onafhankelijke controle in gevaar zouden kunnen brengen. Zijn er andere dan controle-opdrachten dan laat de accountant dit aan de raad van toezicht respectievelijk het bestuur weten.	V	

Bijlage 2. Tussenrapportage regeling Kader Culturele instellingen Overijssel

Gegevens aanvrager

Naam organisatie: Nederlandse Reisopera

Datum ontvangst beschikking: 17 februari 2017

Zaaknummer: 4042343

Op welk jaar heeft deze tussenrapportage betrekking? 2018

Uitvoering kernactiviteiten en overige activiteiten

Ligt de uitvoering van uw kernactiviteiten en de afspraken die wij met u hebben gemaakt over de overige activiteiten, **inhoudelijk** op koers?

[X] ja
[] nee

Zo nee, wat is hiervan de reden?

Ligt de uitvoering van uw kernactiviteiten en de afspraken die wij met u hebben gemaakt over de overige activiteiten, **financieel** op koers?

[X] ja
[] nee

Zo nee, wat is hiervan de reden?

Bestaat er aanleiding om de in de beschikking opgenomen afspraken te willen herzien:

[] ja
[X] nee

Zo ja, wat zou u willen herzien en waarom?

Voortgang Kernactiviteiten (zie verleningsbeschikking)

Graag voor zover mogelijk puntsgewijs opsommen

Activiteiten	Omschrijving stand van zaken	Op koers? Ja/nee
1. "Glaub, es gibt ein Auferstehen"	Uitvoering 2 ^e jaar 2018	Ja

Voortgang Overige activiteiten

(motie Faal-Takak) voor zover passend bij uw kernactiviteiten

Overige activiteiten	Omschrijving stand van zaken	Op koers? Ja/nee
----------------------	------------------------------	------------------

Samenwerking

Ja

- Orkest van het Oosten
Wilminktheater en Muziekcentrum
Enschede
1. Benoem uw belangrijkste samenwerkingspartners tot nu toe:
- Concordia Kunst en Cultuur
Jeugdtheater Sonnevance
Zwolse Theaters
Kaliber Kunstenschool
Alle partners van de toekomstige stedelijke regio
2. Geef aan hoe heeft u de netwerkfunctie heeft vormgegeven:
- Regelmatig overleg, gezamenlijke doelstellingen definiëren en uitvoeren.

Maatschappelijke- en publieksbijdrage

- Verschillende doelgroepen waaronder volwassenen, jong volwassenen en kinderen, waaronder veel first time users. Professionals en amateurs.
1. Welke publieksdoelgroep is door uw organisatie bereikt:
2. Geef aan op welke wijze deze groep is bereikt:
- Diverse marketingactiviteiten en via basis- en middelbare scholen.
3. Omschrijf de wijze waarop uw organisatie een (nieuw) publiek heeft bereikt:
- Hoge kwaliteit, veel aandacht voor social media, laden van laagdrempeligheid, gezamenlijke inspanning met theaters.
4. Geef aan hoe u het publiek online heeft bereikt:
- Website, Facebook, Twitter. Meer inzet van visueel materiaal.

Educatie en talentontwikkeling

1. Geef aan hoe uw organisatie zich heeft ingezet voor educatie en talentontwikkeling op- en buiten scholen:
- Zie jaarverslag hoofdstuk educatie vanaf pagina 14.
2. Op welke wijze heeft uw organisatie activiteiten ontplooid voor het aantrekken en begeleiden van nieuw talent:
- Interne medewerkers is ruimte gegeven door te groeien en zich te ontwikkelen. Aannee van werkstudenten en stagiaires. Kleine producties voor jong talent, waaronder La bohème van Puccini.
3. Benoem de doelgroepen die u heeft bereikt:
- Basisonderwijs, middelbaar onderwijs, ROC (dmv stage decorbouw), HBO (werkstudenten) en diverse solisten en artistiek teams door middel van kleine productie voor jong talent.
4. Hoe heeft uw organisatie de verbinding tussen professionals en amateurs gelegd:
- Uitvoering van de meezing Messiah in Carré. Deelname van amateur orkest, studentenorkest van de VU, professionele dirigent, koor en organisatie, deelname van 1.200 amateurzangers.

Provinciale uitstraling

- Alle premières in het Wilminktheater in Enschede, deelname aan Kunst in het Volkspark in Enschede, opera lunches in Enschede, voorstellingen in Zwolle, verhuizing naar binnenstad van Enschede.
1. Op welke wijze heeft uw organisatie activiteiten in Overijssel gerealiseerd:

2. In welke regio/gemeenten hebben deze activiteiten plaatsgevonden:	Zie boven. Daarnaast landelijke spreiding.
3. Welke binding heeft uw organisatie met middelgrote en kleine Overijsselse gemeenten gerealiseerd:	We hebben een intensieve binding met de gemeente Enschede. Daarnaast investeren we in de gemeenten waar voor ons belangrijke theaters gevestigd zijn. Alle producties zijn ook in Zwolle te zien.
4. Op welke manier(en) heeft u de zichtbaarheid van uw organisatie en/of activiteiten vergroot:	Meer aandacht naar corporate marketing.
Eigen inkomstennorm voor zover van toepassing op uw instelling*	In de verleningsbeschikking is opgenomen dat voor uw instelling een eigen inkomstennorm geldt. Deze inkomstennorm geeft middels een percentage de verhouding weer tussen de eigen inkomsten en de structurele subsidie.
Kunt u aangeven of de afspraken met betrekking tot de eigen inkomstennorm voor uw instelling op koers liggen en kunt hierop een toelichting geven?	De afspraken voor de eigen inkomstennorm zijn gelijk als van het Rijk. 23,5% over de periode 2017-2020. Voor de jaren 2017 en 2018 is cumulatief een eigen inkomsten percentage behaald van 27,2%. Wij hebben er alle vertrouwen in dat we gaan voldoen aan de gemiddelde eigen inkomstennorm voor 2017-2020.